

ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
โรงเรียนหนองแค "สรกิจพิทยา" จังหวัดสระบุรี

ปริญญาวิพนธ์

ชอง

นิภา วิจิตรศิริ

31 ส.ค. 2525

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575, 3915058

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน 2525

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

90335

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญาบัตร
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... รศ.ดร. วาณิชชัชวาลย์ ประชาน

..... กรรมการ

..... กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

..... รศ.ดร. วาณิชชัชวาลย์ ประชาน

..... กรรมการ

..... พงศ์ปรีดี..... กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดีเนื่องจากผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือ
อย่างดียิ่งจากอาจารย์พรนพิศ วาณิชยการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์สมสรร วงษ์บุญนอก
ในการให้คำแนะนำและข้อคิดอันเป็นประโยชน์ ตลอดจนช่วยตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ
ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนหนองแค "สรีกัจพิทยา" ที่อนุญาตให้ผู้วิจัย
ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในการทดลองครั้งนี้ และขอขอบคุณนักเรียน
ทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการทดลองครั้งนี้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอาจารย์วิศิษฐ์ ทองศรี
ที่ช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในระหว่างการทดลอง และให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมา

ท้ายที่สุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ พี่ ๆ ตลอดจนขอขอบคุณ
ทุกคน ที่คอยช่วยเหลือให้กำลังใจ จนกระทั่งปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จโดยสมบูรณ์

นิภา วิจิตรศิริ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
ความรับผิดชอบ	6
ความหมายของความรับผิดชอบ	6
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม	12
ความหมายของกลุ่ม	12
ขนาดของกลุ่ม	14
ความหมายของพลังกลุ่ม	15
ความหมายของกระบวนการกลุ่ม	16
ลำดับขั้นการเรียนรู้ตามวัฏจักรกระบวนการกลุ่ม	17
ประเภทของกลุ่ม	18
คุณค่าของกิจกรรมกลุ่ม	21
การวิจัยในต่างประเทศ	22
การวิจัยในประเทศไทย	24

3	วิธีดำเนินการ	27
	ประกาศ	27
	กลุ่มตัวอย่าง	27
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	28
	การดำเนินการศึกษาค้นคว้า	36
	สถิติที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	37
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	39
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	39
	การวิเคราะห์ข้อมูล	39
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	40
5	สรุป อภิปรายผล และขอเสนอแนะ	47
	จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	47
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	47
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	47
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	49
	อภิปรายผล	50
	ขอเสนอแนะ	54
	บรรณานุกรม	56
	ภาคผนวก	64

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนสมาชิกในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม	28
2	เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนการทดลองของกลุ่ม ทดลองและกลุ่มควบคุม	40
3	เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง	41
4	เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง	42
5	เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม	43
6	เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบสูงระหว่าง กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง	44
7	เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบปานกลาง ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง	45
8	เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบต่ำระหว่าง กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง	46
9	ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ ของแบบสอบถามความรับผิดชอบ	114
10	คะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมกลุ่ม	117
11	คะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มควบคุมก่อน และหลังการฝึกกิจกรรมกลุ่ม	118

ภูมิหลัง

(ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคุณลักษณะหนึ่งของบุคคลที่แสดงถึงความเป็นผู้มีวิถึภาวะทางค่านิยมที่ดี และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคม เพราะบุคคลแต่ละคนมีบทบาทที่จะต้องกระทำมากมายในสังคม เช่น บทบาทของพลเมืองที่ดี บทบาทของลูก บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู บทบาทของนักเรียน เป็นต้น ถ้าทุกคนรู้จักรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างดีก็ย่อมทำให้สังคมนั้นมีความสุข เจริญรุ่งเรือง ประเทศชาติก็จะพัฒนาไปด้วยดี (ละม้ายมาศ ศรีศักดิ์ และ จรรยา สุวรรณทัต 2510 : 112) การกระทำทุกอย่างจะดีหรือเลว จะสำเร็จหรือล้มเหลว ย่อมขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมย่อมเอาใจใส่ต่อหน้าที่ของตนทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเองและที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ส่วนบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ย่อมไม่สนใจในหน้าที่ของตน ทำสิ่งใดก็ปล่อยปละละเลย ก่อให้ตนเองและสังคมเสียหาย ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณลักษณะที่พึงปรารถนาของสังคม และเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลอันจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2514 : 76) และการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย (ละเมียด ลิมอักษร 2517 : 7) ฉะนั้นจึงควรปลูกฝังคุณลักษณะนี้ให้กับพลเมืองของประเทศ)

คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมนี้สามารถปลูกฝังได้ด้วยการอบรมเลี้ยงดู โดยการฝึกให้เด็กพึ่งตนเอง (Craig. 1976 : 274 - 275) เริ่มต้นด้วยการให้เด็กรู้จักการช่วยเหลือตัวเองในเรื่องการรับประทานอาหาร การขับถ่าย การแต่งกาย เป็นต้น เมื่อเด็กรู้จักการช่วยเหลือตัวเองแล้ว ความรับผิดชอบต่อตนเองก็จะเกิดขึ้น แล้วค่อย ๆ ขยายไปถึงการช่วยเหลือผู้อื่น การมอบหมายงานและหน้าที่ต่าง ๆ ที่ความยากง่ายของงานเหมาะสมกับวิถึภาวะของเด็กจะเป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองให้แกเด็ก เมื่อโตขึ้นเด็กจะมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยการฝึกให้พึ่งตนเอง

คังกล่าว จึงมีบทบาทมากในการปลูกฝังความรับผิดชอบแก่เด็ก

แต่เมื่อพิจารณาการอบรมเลี้ยงดูในสังคมไทยแล้วทำให้รู้สึกไม่มั่นใจว่าจะส่งเสริมพัฒนาการด้านความรับผิดชอบได้อย่างไร เพราะลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของคนไทยนั้น ไม่ส่งเสริมความเป็นอิสระ ผู้อาวุโสคอยดูแลรับผิดชอบจนยืดยาดตลอดเวลา การอบรมเลี้ยงดูในลักษณะที่ว่าเป็นเป็นการบั่นทอนบุคลิกภาพด้านความเป็นอิสระ ไม่มุ่งมั่นให้เด็กไปหาความสำเร็จในชีวิต (วีระยุทธ์ วิเชียรโชติ 2513 : 40 - 41) การอบรมเลี้ยงดูในลักษณะคังกล่าวจึงไม่ส่งเสริมพัฒนาการด้านความรับผิดชอบแก่เด็ก และจากการรวบรวมผลการวิจัยทางการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในประเทศไทย ปรากฏว่าคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่พึงประสงค์มากที่สุดในทุกภาคมี 3 คุณลักษณะคือ ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ (อุบล เรียงสุวรรณ 2523 : 90)

ด้วยเหตุที่ความรับผิดชอบเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมและประเทศคังกล่าวแล้ว ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ว่า "... เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง เคารพต่อกฎหมาย และกติกาสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดทั้งเสริมสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม... เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี และเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีเหตุผลและหลักการ..." (กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 2) (นอกจากนี้ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติยังเป็นคุณลักษณะหนึ่งของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการ และมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ 2522 : 1) ฉะนั้นครูจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการปลูกฝังความรับผิดชอบแก่เด็ก)

การปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็กมิใช่ด้วยการตักเตือนว่ากล่าวอบรมเท่านั้น แต่ต้องให้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังจึงจะก่อให้เกิดความเคยชิน เกิดเป็นนิสัยและน้ำใจที่ฝังแน่นเป็นคุณธรรมและค่านิยมต่อไป เพราะในการเรียนรู้ใด ๆ นั้น จะต้องให้เกิดผล 3 ประการ คือ เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติได้และเกิดเป็นน้ำใจ หรือความรู้สึกนึกคิด

ในทางที่คัดค้านนั้น ๆ การฝึกปฏิบัติจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเรื่องหนึ่ง (การปลูกฝังจริยธรรม และวัฒนธรรมให้แก่เด็ก 2522 : 70) วิธีการดังกล่าวสอดคล้องกับการเรียนรู้โดยใช้ กิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเน้นกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ผู้เรียนทุกคนเป็นผู้มีส่วนในการรับผิดชอบ ต่อการเรียนรู้ของตน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยตนเอง และจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น ผลการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความรู้สึก ความคิด และ พฤติกรรม ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการวิเคราะห์พฤติกรรม การเรียนรู้ร่วมกันนี้ จะมีความหมายต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่คุณเรียนได้คิดค้น และเสาะหามาได้ด้วยตนเอง ขึ้นต่อไปคือการนำเอาความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของแต่ละคน โดยอาจใช้เพื่อการวางแผนปรับปรุงบุคลิกภาพของตนหรือนำไปใช้แก้ปัญหาในโอกาสต่อไป (เขาวพา เดชะคุปต์ 2517 : 7) นอกจากนี้การเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการกลุ่มยังส่งเสริมบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ให้ผู้เรียนรู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็น เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน มีความร่วมมือในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีระเบียบวินัย ตลอดจนพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งได้แก่การพัฒนาและส่งเสริม ความรับผิดชอบในตัวเอง (เรวดี วงศ์พรหมเมฆ 2521 : 33) ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำกิจกรรมกลุ่มมาใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งอยู่ในวัยที่เหมาะสมสำหรับการปลูกฝังความรับผิดชอบและการเคารพสิทธิผู้อื่น (นวลศิริ เปาโรหิตย์ จันทมาศ ปรีชยานุช และ อรทัย ชื่นมนุษย์ 2518 : 165) (เพื่อที่จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบและมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานในอนาคต อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ)

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อต้องการทราบความแตกต่างในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่มและไม่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของ... จะเป็นประโยชน์ต่อครูอาจารย์ ครูแนะแนว และผู้ที่
เกี่ยวข้อง... ที่จะนำกิจกรรมกลุ่มไปใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพด้านความรับผิดชอบ
แก่... และเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลิกภาพด้านอื่น ๆ อีกต่อไป

ผลของการศึกษาค้นคว้า

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
หนองแค "สรีกิจพิทยาศึกษา" อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ปีการศึกษา 2524 จำนวน
328 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
หนองแค "สรีกิจพิทยาศึกษา" อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ปีการศึกษา 2524 จำนวน
32 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็นใช้กิจกรรมกลุ่มและไม่ใช้กิจกรรมกลุ่ม
ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรับผิดชอบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจ
ที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม และละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
วิชาสิทธิ์และหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของคนทั้งในตำแหน่งที่เป็นผลดีและผลเสีย
ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
ความรับผิดชอบนี้ สามารถวัดได้โดยแบบสอบถามความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยสร้าง

รับ

2. กิจกรรมกลุ่ม (Group work) หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งได้จากการที่ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการร่วมมือกันในการแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน และผู้เรียนแต่ละคนจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียน และผู้เข้าร่วมกลุ่มที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ในด้านการทำงาน และการปรับปรุงบุคลิกภาพ

3. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแก "สรกิจพิทยา" อำเภอหนองแก จังหวัดสระบุรี ปีการศึกษา 2524

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรับผิดชอบความหมายของความรับผิดชอบ

พินค์ และ แวกแนลส์ กล่าวว่า ความรับผิดชอบคือการแสดงออกถึงการรับผิดชอบ และรับผิดชอบต่อในการกระทำของตน มีความซื่อสัตย์ ไว้วางใจได้ สามารถจัดการเงินและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังหมายถึงความสามารถในการตอบสนองต่อหน้าที่ หรือข้อตกลงที่ตั้งไว้ตามอุดมคติ และหลักศีลธรรมด้วย (Funk and Wagnalls. 1961 : 1073)

ชวาล แพร์ทกุล ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไป ทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย โดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวัง อย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ได้รับงานมา (ชวาล แพร์ทกุล 2514 : 33) เช่นเดียวกับ จรูญ สุภาพ ที่กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับรู้และสำนึกในการกระทำของตน ยอมรับผลแห่งการกระทำของตน ด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะเป็ผลดีหรือผลร้าย ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่บิดความผิดไปให้ผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ความรู้สึกรับผิดชอบนี้ เป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ของตน โดยไม่ต้องมีการบังคับ เข้มงวด จากบุคคลอื่น (จรูญ สุภาพ 2521 : 84) และ ละเมียด ลิมอักษร ก็ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริง และขยันขันแข็ง เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ไม่ถือความชอบใจหรืออารมณ์เป็นใหญ่ ใช้ความบากบั่น พยายามแก้ปัญหาสรรคต่าง ๆ ความรับผิดชอบจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งของ

การปฏิบัติงาน (ละเมียด ลิมอักษร 2517 : 8) นอกจากนี้ จำเนียร ชวงโชติ และคณะ กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึงลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบ การพลีชีพของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริต (จำเนียร ชวงโชติ ศิริพันธ์ เพชรทองคำ และ จิตรภา วสุวานิช 2521 : 230)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะต้องประกอบด้วย ความขยันหมั่นเพียร ความละเอียดรอบคอบ ความสามารถและความรอบรู้ ความเอาใจใส่ และความผ่องใสแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2514 : 77) บราวเน และ คอห์น กล่าวถึงลักษณะของความรับผิดชอบว่า ได้แก่ ความไว้วางใจได้ ความคิดริเริ่ม ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การทำงานแข่งขัน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความปรารถนาทำให้ดีกว่าเดิม ผู้ที่มีความรับผิดชอบต้องเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริต และตรงต่อเวลา (Browne and Cohn. 1958 : 58) บุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความบากบั่นพากเพียร ถ้อยคำสุจริต ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ส่วนบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่ำ จะถือเอาความสะดวกเป็นเกณฑ์ มักหลีกเลี่ยงกฎข้อบังคับ (อภิสิทธิ์ วงษา 2517 : 6 อ้างอิงมาจาก Cattell)

จากความหมายของความรับผิดชอบที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามและละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รักษาสิทธิและหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในค่านที่เป็นผลดีและผลเสีย ตั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น ความรับผิดชอบจึงประกอบด้วยลักษณะของพฤติกรรมดังต่อไปนี้

- เอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้น ๆ
- มีความเพียรพยายาม
- ใช้ความสามารถเต็มที่
- กล้าเผชิญต่อความจริง ยอมรับผลการกระทำของตน

- ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
- รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่อย่างดี
- ไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น
- มีความไว้วางใจได้
- ตรงต่อเวลา
- เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
- มีความละเอียดรอบคอบ
- ดูแลรักษาของส่วนรวมเสมือนของตนเอง
- ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
- ปรับปรุงงานในหน้าที่ที่มีต่อตนเอง และที่มีต่อสังคมให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกฝนอบรมตั้งแต่ในวัยเด็ก คุณลักษณะนี้จะพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จากวัยเด็กไปสู่วัยรุ่น และจากวัยรุ่นจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ในระยะแรก ๆ ของชีวิตเด็กยังช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องอาศัยผู้อื่นตลอดเวลาแต่เมื่อโตขึ้นจะมีความสามารถต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และช่วยตัวเองได้มากขึ้นทีละน้อย จะค่อย ๆ เรียนรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น (เอนกกุล กริแสง ม.ป.ป. : 81) การพัฒนาความรับผิดชอบให้กับเด็กควรจะเริ่มอย่างค่อยเป็นค่อยไป เริ่มด้วยการให้ทำงานที่ง่าย ๆ เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง (Hurlock. 1978 : 244)

มิตตัน และ แฮร์ริส ได้ให้ข้อเสนอแนะในการฝึกความรับผิดชอบดังนี้
(Mitton and Harris. 1962 : 407 - 416)

1. การฝึกความรับผิดชอบควรเริ่มตั้งแต่เด็กยังอายุน้อย ๆ
2. เด็กทุกคนควรมีโอกาสฝึกความรับผิดชอบโดยการปฏิบัติจริง ให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำงาน

3. การจัดประสบการณ์ให้เด็กรับผิดชอบควรถูกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

4. ควรให้เด็กได้ทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวเด็ก

5. ในการฝึกความรับผิดชอบนั้น ผู้ใหญ่ต้องรู้จักยืดหยุ่น ไม่ควรเร่งรัดเด็กจนเกินไป

6. ต้องระลึกไว้เสมอว่าในการทำงานนั้นเด็กต้องการคำแนะนำจากผู้ใหญ่

7. เด็กต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ ดังนั้นเมื่อมอบหมายงานให้ทำแล้วก็ควรให้เด็กได้รับนิชมชอบอย่างเต็มที่

8. ทัศนคติและพฤติกรรมความรับผิดชอบของผู้ใหญ่ มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางด้านความรับผิดชอบของเด็ก

9. การให้เด็กรับผิดชอบเกินความสามารถก็อาจเป็นอันตรายแก่เด็กได้
เกียรติ ศรีพงษ์ ได้เสนอแนะวิธีการปลูกฝังความรับผิดชอบแก่เด็กไว้ว่า

ผู้ใหญ่ต้องทำความเข้าใจธรรมชาติของเด็ก แนะนำให้เด็กได้กระทำตามที่เขาสามารถทำได้ ส่งเสริมหาวิธีทางให้เด็กได้เรียนรู้การแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้รู้จักช่วยตนเอง

โดยความคุมแนะนำเมื่อจำเป็น เลี้ยงดูด้วยความรักให้เด็กเข้าใจเหตุผล และสิ่งสำคัญ

อีกอย่างคือต้องปลูกฝังวินัยอันดีงามแก่เด็กตั้งแต่เริ่มแรก (เกียรติ ศรีพงษ์ 2505 :

14 - 16) ความมีวินัยนี้จะช่วยให้บุคคลพัฒนาการควบคุมตนเองและการนำตนเอง

เพื่อว่าเขาจะสามารถรับผิดชอบการตัดสินใจด้วยตนเอง (Hurllock. 1967 : 440)

นอกจากนี้ ละเมียด ลิมอักษร ได้ให้ข้อคิดในการส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบไว้ว่า

ควรฝึกให้เด็กสำนึกในความรับผิดชอบต่อสิทธิและหน้าที่การงานของตน เพื่อปฏิบัติงาน

ให้เป็นผลสำเร็จ แม้จะต้องใช้ความบากบั่นพยายามอย่างหนัก (ละเมียด ลิมอักษร

2517 : 10)

มุสเซน คองเกอร์ และ เทเคน กล่าวว่า ในครอบครัวที่พ่อแม่ใช้อำนาจ

สิทธิ์ขาดปกครองลูกโดยวิธีบังคับควบคุม ถืออำนาจห้ามปราม ไม่เปิดโอกาสให้ลูกฟังตนเอง

ไม่ให้อิสระแก่เด็ก จะทำให้เด็กไม่เป็นตัวของตัวเอง และขาดความรับผิดชอบ ตรงกันข้าม

ในครอบครัวที่พ่อแม่ส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเอง ให้ลูกโดยวิธีฝึกให้ลูกรู้จักพึ่งตนเอง ให้เหมาะสมกับวัย ปกครองลูกด้วยเหตุผล ปล่อยให้เด็กมีอิสระในการทำสิ่งที่เด็กพอจะทำได้ สิ่งเหล่านี้ย่อมจะปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็กได้ (Mussen, Conger and Kagan. 1969 : 627)

เพค และ ฮาฟวิกเฮิร์สต์ ได้ศึกษาพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบประชาธิปไตย จะมีความเป็นอิสระจากตัวเองและรับผิดชอบมากกว่าครอบครัวอัตตาธิปไตย (Peck and Havighurst. 1963 : 12) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเฮอร์ลอค ที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยใช้วิธีประชาธิปไตย กล่าวคือ ให้ความรัก ความสนใจ และเห็นความสำคัญของเด็ก จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีเพื่อนมากเป็นมิตร ซื่อสัตย์ กลองแกล้ว ราบรื่น และทำให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย ขาดความใกล้ชิดกับพ่อแม่ ขาดความรู้สึกอบอุ่น ขาดความมั่นคงปลอดภัย มีความรู้สึกว่างๆคือสิ่งที่ต้องทำอย่างเคร่งครัด ทำให้ขาดความคิดริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และขาดความรับผิดชอบ เพราะไม่เคยฝึกตัดสินใจแก้ปัญหาเอง (Hurlock. 1978 : 661) เช่นเดียวกับการศึกษาของ เลวิน ลิปปิต และ ไวท์ ที่พบว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ รู้จักให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ ส่วนการปกครองแบบอัตตาธิปไตยนั้นจะทำให้เด็กเป็นคนก้าวร้าว เนื่องจากรู้สึกว่าตนถูกบังคับกดขี่ ขาดความรับผิดชอบ และการปกครองแบบปล่อยปละละเลยนั้นก็จะทำให้เป็นคนไม่รู้จักความรับผิดชอบต่อใจไม่ได้ (กอล สวัสดิพานิช นางนุชเฉลียว สุมาวงศ์ และ เชื้อ สาริมาณ 2512 : 178 - 181 อ้างอิงมาจาก Lewin, Lippitt and White)

ประนต เล็กสวาสค์ ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีผลต่อความรู้สึก รับผิดชอบต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 339 คน พบว่า เด็กที่ได้รับการรักมากแต่ถูกควบคุมน้อยจะมีความรู้สึกรับผิดชอบสูง และยังพบว่าความรู้สึก รับผิดชอบต่อสัมพันธภาพทางลบกับการฟังผู้อื่น แต่สัมพันธภาพบวกกับการเป็นผู้นำ (ประนต เล็กสวาสค์ 2517 : 91 - 92)

อารีย์ เกรษรุษย์ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความรู้สึกรับผิดชอบและความเชื่อมั่นในตนเองของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สภากาชาดไทย ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความรู้สึกรับผิดชอบและความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันในทางบวก (อารีย์ เกรษรุษย์ 2520 : 47 - 48)

มัญจรี มუნนาค ศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีของพ่อแม่กับบุคลิกภาพของเด็กในนครหลวงกรุงเทพ - ชนบุรี และต่างจังหวัด พบว่า สังคมประเพณีด้านการฝึกความเป็นอิสระ การฝึกความมีระเบียบวินัย และการฝึกความล้มเหลว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับบุคลิกภาพด้านความสามารถในการรับผิดชอบ แต่สังคมประเพณีด้านการระงับความก้าวร้าวมีความสัมพันธ์ทางลบกับความรับผิดชอบ (มัญจรี มุนนาค 2514 : 70 - 86)

เกื้อกุล ทาสีหิ ศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีและบุคลิกภาพของบุคคลจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน พบว่า ความรับผิดชอบสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอารมณ์ ความเป็นระเบียบแบบแผน ความมั่นใจในตนเอง ความสามารถในการควบคุมทางจิตใจ และความสามารถในการบังคับตนเอง (เกื้อกุล ทาสีหิ 2514 : 82 - 84) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปราณีต สุขอุดม ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีและบุคลิกภาพระหว่างคนไทยและคนจีน ผลการศึกษาพบว่า เด็กวัยรุ่นที่มีความรับผิดชอบสูง จะมีความมั่นคงทางอารมณ์ บังคับตัวเองได้ มีระเบียบวินัย นอกจากนี้ความสามารถในการรับผิดชอบยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการผลสัมฤทธิ์ (ปราณีต สุขอุดม 2514 : 76 - 89) สืบศักดิ์ สาธร ก็ได้ศึกษาพบว่านักเรียนที่มีความรับผิดชอบสูง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่านักเรียนที่มีความรับผิดชอบต่ำ (สืบศักดิ์ สาธร 2521 : 44) และสบโชค พูลนวม ศึกษาพบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีความรู้สึกรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้สึกรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความซื่อสัตย์อีกด้วย (สบโชค พูลนวม 2523 : 47 - 48)

จากเอกสารและผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่า ความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะหนึ่ง ของบุคคลที่มีความสำคัญมากในการช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศ ซึ่งคุณสมบัตินี้สามารถเสริมสร้างให้ผู้อื่นในตัวบุคคลได้ โดยการฝึกฝนอบรมในบรรยากาศ แบบประชาธิปไตย ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ได้รับความรัก ความอบอุ่น ฝึกให้รู้จัก การพึ่งตนเองในเรื่องต่าง ๆ มีอิสระในการคิด ฝึกให้เป็นผู้มีเหตุผล ฝึกความมีระเบียบวินัย รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเองและรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น

นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ความมั่นคงทางอารมณ์ ความสามารถในการควบคุมตนเอง ความเป็นผู้นำ ความซื่อสัตย์ ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ผู้ที่มีความรับผิดชอบ สูงจึงต้องมีบุคลิกภาพดังกล่าวรวมอยู่ด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม

คำว่า "กลุ่ม" (Group) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายดังนี้

รูธ สเตรง กล่าวว่า กลุ่มหมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่มาทำงาน ร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน (Strang. 1946 : 3)

เคมปี ไดอานถึง กิมป์ (Gibb) ซึ่งกล่าวถึงความหมายของกลุ่มไว้ 3 ลักษณะดังนี้ (Kemp. 1970 : 24 - 25)

1. กลุ่มหมายถึง การรวมตัวของบุคคล ซึ่งอยู่รวมกันในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง โดยที่การรวมตัวกันดังกล่าวนี้ เป็นการรวมตัวโดยยึดเอาลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกับ กลุ่มอื่นเป็นเกณฑ์ โดยที่อาจจะมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน เช่น คนรอรถเมล์ คนยื่นมุงดูอุบัติเหตุ ผู้เข้าชมภาพยนตร์ เป็นต้น

2. กลุ่มหมายถึง การรวมตัวของบุคคลที่มีคุณภาพอย่างเดียวกัน โดยไม่ จำเป็นที่จะต้องอยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะด้วยกัน แต่มีสัญลักษณ์ที่แสดงว่าเป็น พวกเดียวกัน เช่น อาชีพ ศาสนา ภาษา สถาบัน เป็นต้น กลุ่มนี้จะมีลักษณะเป็นพวกพ้อง

3. กลุ่มหมายถึง การรวมตัวของบุคคลในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงจิตวิทยา และการเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มจะดำเนินไปได้ก็ด้วยอาศัยสมาชิกในกลุ่ม

กัลลี กล่าวว่า กลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่บุคคลมาอยู่ร่วมกัน แต่กลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ (Gully. 1963 : 62)

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคน

2. ผลของการทำงานจะเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

3. มีการสื่อสารทางวาจาหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกวิธีใดวิธีหนึ่ง ซึ่งความหมายของ "กลุ่ม" ดังกล่าวสอดคล้องกับ จำเนียร ชวงโชติ และคณะ ที่ให้ความหมายของกลุ่มว่า (จำเนียร ชวงโชติ และคณะ 2521 : 4 - 6)

1. กลุ่มจะต้องเกิดจากบุคคลอย่างน้อยที่สุด 2 คน มาประกอบกัน

2. กลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน หมายความว่า ทั้งกลุ่มและบุคคลจะแยกกันไม่ได้ จะต้องเกี่ยวข้องของสัมพันธ์กัน มีปฏิริยาโต้ตอบกัน ทั้งทางด้านความคิด กิริยาท่าทางการกระทำ หรือคำพูด

3. มีความสนใจร่วมกัน เพื่อสมาชิกจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

4. มีแบบแผนต่อกัน เพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมาย จึงต้องมีการกำหนดหน้าที่ แบ่งความรับผิดชอบ และระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นแนวทางให้สมาชิกปฏิบัติ

เช่นเดียวกับ ลอเซอร์ ที่กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มไว้ดังนี้ (Loeser. 1957 5 - 19)

1. มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกของกลุ่ม

2. มีความมุ่งหมายร่วมกัน

3. มีความสัมพันธ์กันในเชิงหน้าที่

4. มีอำนาจที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยความสมัครใจ

5. มีความสามารถที่จะกำหนดทิศทางของกลุ่มได้

จากความหมายของกลุ่มดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า กลุ่มหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความพอใจ มีการยอมรับ และให้ความเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม มีความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในกลุ่ม และมีความรับผิดชอบที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

ขนาดของกลุ่ม

ส่วนมากในการศึกษานักจิตวิทยา มักศึกษากลุ่มขนาดเล็กมีสมาชิกไม่เกิน 15 คน เพราะเห็นความสัมพันธ์ได้อย่างใกล้ชิด และในด้านการเรียนรู้ ก็จะมีการเรียนรู้ที่ได้ผลดีกว่ากลุ่มขนาดใหญ่ (จาเนียร์ ชวงโซติ และคณะ 2521 : 5)

ในปัจจุบันนี้เรื่องของกลุ่มได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการต่าง ๆ เป็นอันมาก ได้มีผู้นำเอา "กลุ่ม" ไปเป็นเครื่องมือในการทำงานและการดำเนินงานต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น นำไปใช้ในการศึกษา การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาองค์กร การพัฒนาชุมชน การพัฒนากลุ่มทางธุรกิจ และการพัฒนากลุ่มทางการเมือง เป็นต้น การที่กลุ่มได้เข้ามามีบทบาทดังกล่าวเป็นผลมาจากการค้นพบว่า กลุ่มนั้นมีพลังซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ผู้ริเริ่มศึกษาถึงกลุ่มคนในด้านพลังกลุ่มคือ เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) นักวิทยาศาสตร์และนักจิตวิทยาสังคมชาวเยอรมัน ได้ศึกษาเกี่ยวกับพลังกลุ่มในแง่พฤติกรรมของมนุษย์ ตั้งแต่ประมาณ ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา ในระหว่างปี ค.ศ. 1930 - ค.ศ. 1948 เลวินและคณะได้ทดลองศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มในสังคม การเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของกลุ่มและความเป็นผู้นำแบบต่าง ๆ ในที่สุดเลวินได้ตั้งทฤษฎีสถานหรือทฤษฎีขอบเขต (Field Theory) ขึ้น โดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีทางจิตวิทยาของเกสทอลท์ (Gestalt) และเริ่มใช้คำว่า "พลังกลุ่ม" หรือ "พลวัตแห่งกลุ่ม" (Group Dynamics) ตั้งแต่นั้นมา

ในปี ค.ศ. 1946 - 1947 คาร์ล อาร์ โรเจอร์ส (Carl R. Rogers) และคณะได้ศึกษาถึงประสบการณ์ภายในกลุ่ม และนำหลักการของพลังกลุ่มมาพัฒนาในการฝึกกลุ่มแบบเข้ม (Intensive Group Experience) ซึ่งเน้นพัฒนาการส่วนบุคคล และการปรับปรุงความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งมีส่วนช่วยในการบำบัดรักษาทางจิต และการทดลองมากกว่าวิธีของเลวิน

นอกจากนี้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ของฟรอยด์ (Freud) ก็มีอิทธิพลต่อการสร้างหลักการของพลังกลุ่มเป็นอย่างมาก

นับจากปี ค.ศ. 1947 เป็นต้นมาได้มีผู้นำหลักการของพลังกลุ่มไปใช้ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำ เพื่อการแก้ปัญหา และสร้างความสัมพันธ์อันดีในกลุ่ม รวมทั้งเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพและบำบัดผู้ป่วยทางจิตและเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ ในวงการต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งในวงการศึกษาด้วย (พิศนา เขมมณี และคณะ 2522 : 1 - 4)

ความหมายของพลังกลุ่ม

คำว่า "พลังกลุ่ม" (Group Dynamics) มีผู้เรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น พลวัตแห่งกลุ่ม, กลศาสตร์กลุ่ม หรือกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น

เรกอน และ เชฟเฟิร์ต ให้ความหมายของพลังกลุ่มว่า พลังกลุ่ม คือการศึกษาถึงธรรมชาติของกลุ่มที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มีการรวมกันเป็นกลุ่ม โดยศึกษาถึงลงไปเกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ความสัมพันธ์ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่ม โดยใช้การอภิปราย การเตรียมการ และการประเมินผลรวมกัน ตลอดจนการให้สมาชิกได้เรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคของการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี (Ragon and Shepherd. 1971 : 197)

คมเพชร ฉัตรสุภากุล กล่าวว่า พลวัตแห่งกลุ่มจะช่วยอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นภายในกลุ่ม นอกจากนี้แล้วจะเกี่ยวข้องกับการศึกษาพลังหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มโดยส่วนรวม และขบวนการการศึกษาความหมายของพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนโดยอาศัยประสบการณ์ของกลุ่ม พลวัตแห่งกลุ่มจะเกี่ยวข้องกับคำถามที่ว่า "ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้นในกลุ่ม" "ทำไมกลุ่มจึงต้องแสดงพฤติกรรมเหล่านั้น"

"ทำไมสมาชิกในกลุ่มจึงมีความประพฤติเช่นนั้น" "ทำไมบางกลุ่มจึงดำเนินกิจกรรมได้อย่างสำเร็จ" เป็นต้น นอกจากนี้ พลวัตแห่งกลุ่มยังช่วยให้เข้าใจขอบเขตในการทำงานร่วมกัน การเลือกจุดมุ่งหมายของกลุ่ม การเสนอแนะและประเมินผลวิธีการดำเนินการ การตัดสินใจ การวางแผนเพื่อปฏิบัติและการดำเนินการตามแผนนั้น (คมเพชร ฉัตรศุภกุล 2521 : 19)

ทิสนา แชนมณี และคณะ ให้ความหมายว่า กลุ่มสัมพันธ์เป็นวิทยาการแขนงหนึ่งซึ่งพยายามศึกษาเรื่องเกี่ยวกับกลุ่มคน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคน อันจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และการปรับปรุงการทำงานของกลุ่มคนให้ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ทิสนา แชนมณี และคณะ 2522 : 1)

คาร์ทไรท์ และแซนเดอร์ กล่าวว่า พลังกลุ่มเป็นวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในกระบวนการกลุ่ม เช่น การแสดงบทบาทจำลอง การอภิปราย การสังเกต และการให้ข้อวิจารณ์แก่กัน เพื่อช่วยในการตัดสินใจร่วมกัน การฝึกทักษะเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ หรือการประชุมต่าง ๆ (Cartwright and Zander. 1960 : 3)

ความหมายของกระบวนการกลุ่ม

พนม ลิมอารีย์ ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่ม (The Group Process) ว่าหมายถึงปฏิกริยาโต้ตอบกันอย่างเสรี ซึ่งสมาชิกในกลุ่มต่างช่วยกระตุ้นซึ่งกันและกัน เพื่อจะใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในสมาชิกแต่ละคนนำกลุ่มไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งจะเป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่มและของสมาชิกแต่ละคนด้วย โดยมีหัวหน้าหรือผู้นำกลุ่มเป็นผู้คอยกระตุ้นให้เกิดปฏิกริยาโต้ตอบซึ่งกันและกัน เมื่อกลุ่มประสบปัญหาสมาชิกจะต้องช่วยกันแก้ปัญหาานั้น โดยใช้ความรู้ความสามารถของตน เช่นการตั้งจุดมุ่งหมายของกลุ่ม การกำหนดวิธีการที่จะนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (พนม ลิมอารีย์ ม.ป.ป. : 62)

วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล กล่าวว่า กระบวนการกลุ่ม หมายถึงที่รวมแห่งประสบการณ์ของบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่มาพบปะสังสรรค์กันด้วยความรู้สึก

พึงพอใจในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เรียกว่าเกิดการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ซึ่งจะช่วยให้นักทบทวนวิธีแก้ปัญหาที่นำเอาใจร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน (วินิจ เลิศุชา และ กงเพชร จิตรสุภกุล 2522 : 14)

ลำดับขั้นการเรียนรู้ตามวิธีกระบวนการกลุ่ม

การเรียนรู้ตามวิธีกระบวนการกลุ่ม แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้คือ (เขาวพา เดชะคุปต์ 2517 : 163 - 166)

1. ระยะเวลาที่มีส่วนร่วม (Participation or Involvement Stage) ระยะเวลาที่ผู้เรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มและเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ หรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลการเรียนรู้จะเกิดจากผู้เรียนโดยตรง ผู้ที่มีส่วนร่วมมาก ก็จะได้รับผลการเรียนรู้อีกมากขึ้น

การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ทางด้านร่างกาย (Physical Involvement) คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning by doing) รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการค้นคว้าสืบสวนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องอาศัยการแสดงออกทางกาย วาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่นเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 ทางด้านจิตใจ (Ego or Emotional Involvement) คือการที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัตินั้นอย่างแท้จริง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้แนวคิดและการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี และช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาวิชาได้นานอีกด้วย

1.3 ทางด้านสติปัญญาหรือสมอง (Intellectual or Mental Involvement) คือการเรียนรู้ที่เกิดจากการเห็นจริง มีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ มีการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้นั้น จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น

และเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิด และเหตุผลในการพิจารณาใคร่ครวญในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์ และสรุปสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ระยะเวลาวิเคราะห์ (Analysis Stage) เป็นระยะที่ผู้เรียนจะร่วมกัน วิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตนได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างกว้างขวาง ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการ ผลของการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ ผู้เรียนรู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

3. ระยะเวลาสรุปและประยุกต์หลักการ (Generalization and Application Stage) ระยะที่ผู้เรียนจะรวบรวมแนวคิดที่ตนค้นพบและแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้อื่นแล้วสรุปเป็นหลักการของตัวเอง ซึ่งจะทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเอง (Self Development) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Relation) หรือ การมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้กับการแก้ปัญหา (Problem - Solving) ต่าง ๆ ในอนาคต และเพื่อใช้ในการปรับปรุง ความคุณธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยกันประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น

4. ระยะเวลาประเมินผล (Evaluation Stage) ผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินผล การเรียนรู้ของตนเอง และของกลุ่มจากการอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ และตีชมร่วมกับ สมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

ประเภทของกลุ่ม

ในปัจจุบันนี้เรื่องของ "กลุ่ม" ได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการต่าง ๆ เป็นอันมาก เนื่องจากมีผู้ค้นพบว่ากลุ่มนั้นมีพลังซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จึงได้มีการ คิดค้นนำหลักการของพลังกลุ่มไปใช้ เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมปฏิบัติการทางสังคม อย่างกว้างขวาง ในรูปแบบและจุดมุ่งหมายต่าง ๆ เช่น

1. กลุ่มฝึกอบรม (T-Group or Training Group) เป็นการช่วยให้บุคคลที่เข้ามาอยู่ในกลุ่มได้เพิ่มการตระหนักรู้ (awareness) เกี่ยวกับความรู้สึกที่เป็นอยู่ และการสร้างทักษะในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นอกจากนี้แล้วยังเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม เช่นการเข้าใจแนวโน้มต่าง ๆ การสื่อความหมาย ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นที่ยอมรับกัน บทบาทรวมทั้งผลของการดำเนินบทบาทอย่างมีประสิทธิภาพ

2. กลุ่มฝึกอบรมความไวในการรับรู้ (Sensitivity Training Group) เป็นการฝึกหรือการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้และรับรู้สิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เช่นการรับรู้ความรู้สึก ความนึกคิด เหตุผล และประสบการณ์ทั้งของตนเองและของผู้อื่น เชื่อกันว่าการฝึกการรับรู้จะเป็นเครื่องส่งเสริมให้บุคคลเกิดความเข้าใจในตนเอง ยอมรับตนเอง เห็นความสำคัญของการพัฒนา ปรับปรุงตนเอง รวมทั้งเกิดความเข้าใจ ความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่น

3. กลุ่มฝึกอบรมทักษะพื้นฐาน (BST - Group or Basic Skill Training Group) บางครั้งเรียกว่ากลุ่มฝึกอบรมเพื่อนมนุษย์สัมพันธ์ (Training Human Relations Laboratory) เป็นการสร้างให้สมาชิกในกลุ่มได้มีทักษะเบื้องต้นในด้านมนุษยสัมพันธ์และการพัฒนาทักษะเพื่อการนำไปใช้

4. กลุ่มฝึกฝนทดลอง (Laboratory Training Group) เป็นโครงการสำหรับนิสิตที่อยู่ประจำ โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดประสบการณ์เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจและทักษะของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และเพิ่มความสามารถในการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลและกลุ่ม

5. กลุ่มเผชิญหน้า (Encounter Group) เป็นกลุ่มที่เน้นความเจริญงอกงามส่วนบุคคล มุ่งช่วยให้บุคคลรู้จักตัวเอง รู้จักสภาพความเป็นจริงของตนเอง อันจะช่วยให้เขาได้เกี่ยวข้องกับคนอื่นอย่างเปิดเผย และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

6. กลุ่มทนทาน (Marathon Group) เป็นกลุ่มที่พบกันหลายช่วงเวลาติดต่อกันไป โดยใช้เวลามากกว่า 12 ชั่วโมงในแต่ละครั้ง จากการพบปะติดต่อกันหลาย ๆ ครั้งนี้

จะทำให้สมาชิกในกลุ่มได้ค้นพบและศึกษาความคิดของตนเองและของผู้อื่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดำเนินความหมายแนวในการปฏิสัมพันธ์กัน ความขัดแย้งกัน มีอคติต่อกัน และมีความกลมเกลียวสามัคคีกัน

7. การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม (Group Counseling) เป็นการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่ปกติให้มีการยอมรับปัญหาต่าง ๆ ของตนเองและพยายามแก้ไขปัญหานั้นเสียก่อนที่จะกลายเป็นปัญหาที่รุนแรง การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มยังจะช่วยให้ผู้ที่มีปัญหาเรียนรู้ที่จะนำความคิดทั่วไปจากกลุ่มมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน

8. กลุ่มจิตบำบัดรักษา (Group Psychotherapy) เป็นรูปหนึ่งของการแก้ไขโดยการพบปะกันในกลุ่มเล็ก ๆ ระหว่างคนไข้ และผู้ให้การรักษาติดต่อกันไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทั้งนี้โดยมีความมุ่งหมายที่จะทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการหยั่งเห็นและเข้าใจสาเหตุของการเกิดปัญหาทางสังคม อารมณ์และจิตใจ รวมทั้งมีความสามารถที่จะลดหรือแก้ปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นได้

9. กิจกรรมกลุ่ม (Group work) เป็นการนำเอาประสบการณ์มาวางแผนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการในสมาชิกแต่ละคน และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยรวม ประสบการณ์ในกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคลทุกคน และกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ นอกจากนี้ การเข้ากิจกรรมกลุ่มนั้นจะเกี่ยวข้องกับการรับรู้ เรื่องความต้องการของบุคคลอื่น และทักษะในการแสดงออกถึงความเข้าใจดังกล่าวแล้วในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านใดก็ตามมาซึ่งขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายว่าต้องการจะให้เกิดการเรียนรู้ในด้านใดก็จัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายนั้น

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มแบบต่าง ๆ อีก กลุ่มที่มีชื่อแตกต่างกันไปดังตัวอย่างที่นำมา กล่าวนี้ แม้จะแตกต่างกันบ้างในเรื่องจุดมุ่งหมาย รายละเอียดของเนื้อหา และวิธีการปฏิบัติ แต่โดยทั่วไปแล้วล้วนมุ่งที่จะพัฒนาสติปัญญาและพฤติกรรมของบุคคลด้วยวิธีการกลุ่มทั้งสิ้น

๖. คุณค่าของกิจกรรมกลุ่ม

การทำกิจกรรมกลุ่มนั้นมีคุณค่าสำหรับสมาชิกในกลุ่มมากมาย เพราะในขณะที่ดำเนินกิจกรรมกลุ่มนั้น สมาชิกจะได้รับ การตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างสมดุล มีโอกาสเรียนรู้ เรื่องการปฏิบัติตนในสังคม และในขณะที่เดียวกันเขาก็จะเรียนรู้ เรื่องการควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ด้วย นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มยังเกิดความเจริญงอกงามทางด้านความรู้ ความสามารถและทักษะบางประการ เช่น การทำงานเป็นหมู่คณะ เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าในการทำกิจกรรมกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มจะมีความเจริญงอกงามเพิ่มความมั่นใจในตนเอง มีการค้นพบตนเอง เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง (self concept) ที่ขึ้น เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (คมเพชร นัศทรสุภกุล 2521 : 10 - 15)

คาร์ล อาร์ โรเจอร์ส ได้กล่าวอ้างถึงผลการศึกษาวิจัยของกิมป์ (Gibb) ที่พบว่าวีที่มีการกลุ่มจะให้ผลส่งเสริม สร้างสรรค์ทางด้านจิตวิทยามาก กล่าวคือ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน การรับรู้ ทางความรู้สึก มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและของผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนเปิดเผยความรู้สึก มีความจริงใจและเป็นไปอย่างธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงทางความสามารถในการควบคุมความรู้สึกต่าง ๆ ของตนเอง มีการแสดงพฤติกรรมที่ตรงกับความ รู้สึกของตนเอง มีแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ หมายถึง การเข้าใจในเรื่องการเข้าใจตนเอง (Self - Actualization) การรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่นมากขึ้น กล่าวคือ บุคคลจะยอมรับตนเอง พัฒนาในเรื่องคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง และมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ในด้านทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ไต่แก การให้อ่านาจนลดน้อยลง มีการยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ลดการ สั่งสอนและควบคุมผู้อื่น มีส่วนรวมในกิจกรรมมากขึ้น และมีความรู้สึกพึ่งพากันและกัน (Interdependence) คือเชื่อในความสามารถของบุคคล มีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่มและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม (Rogers. 1970 : 121 - 122)

นอกจากนี้การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่มยังช่วยฝึกทักษะที่จำเป็นบางประการ ดังต่อไปนี้ (วิไลวรรณ สันถะโกมล 2522 : 20)

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกัน และทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น การรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ การรู้จักสิทธิ์ของตนเองและผู้อื่น
2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการค้นคว้า หาความรู้ ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน
3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) ได้แก่ทักษะในการแก้ปัญหา เฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล
4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็นช่วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

อาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เป็นวิธีการที่ช่วยให้สมาชิกในกลุ่ม ได้มีพัฒนาการในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรม เพราะกิจกรรมกลุ่มเน้นกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง สู่การวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ผู้เรียนยังยอมรับข้อบกพร่องของตนเองและพร้อมที่จะแก้ไข นอกจากนี้การทำกิจกรรมกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักรับผิดชอบในบทบาท ของตนเอง รู้จักแก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผล สอนให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และรู้จักการทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ดี (จันทิภา ลิ้มปิเจริญ 2522 : 79) ฯ

การวิจัยในต่างประเทศ

คิมบอลล์ และ เกลโซ พบว่า ภายหลังจากฝึกความไวต่อการรับรู้ ผู้รับการฝึก มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพบางประการเกิดขึ้น เช่น การนำตนเอง และการยอมรับตนเอง (Kimball and Gelsso. 1974 : 32 - 42) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ

การวิจัยของแมคอินไทร์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของการฝึกความไวในการรับรู้ ที่มีต่อระดับความเข้าใจในตนเองตามความเป็นจริง กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตบัณฑิตศึกษา จำนวน 17 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า มีการเปลี่ยนแปลงด้านภavnนำตนเอง และการยอมรับตนเองเพิ่มขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนี้ยังคงอยู่เมื่อเวลาผ่านไปแล้ว 1 ปี (McIntire. 1953 : 459 - 465) และสอดคล้องกับการวิจัยของ กวิแนนและฟูลด์ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการฝึกความไวในการรับรู้ที่มีต่อความเข้าใจในตนเองของผู้รับการฝึก โดยใช้การฝึกแบบกลุ่มทนทาน (Marathon Group) ซึ่งให้ทุกคนแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงบทบาทการสื่อสารด้วยคำพูด และการอภิปราย การฝึกใช้เวลา 30 ชั่วโมง ติดต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับการฝึกมีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจในตนเอง ไปในทางที่ดีขึ้น ในด้านคุณค่าตนเองตามความเป็นจริง ด้านความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ด้านความสามารถในการควบคุมความรู้สึกและอารมณ์ของตน เป็นต้น (Quinan and Foila. 1970 : 145 - 149) เทรปปา และ ฟริค ก็ได้ศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกัน โดยใช้กลุ่มทดลอง 11 คน และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกเลย 11 คน พบว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึกมีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจในตนเองไปในทางที่ดีในด้านการควบคุมตนเอง คุณค่าของการมีชีวิตอยู่ การนับถือตนเอง การยอมรับตนเอง ความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และความคิดเกี่ยวกับตนในอุดมคติ (Treppa and Frike. 1972 : 466 - 468) แต่ผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นขัดแย้งกับการวิจัยของคณะผู้แนะแนวของศูนย์แนะแนวมหาวิทยาลัยแมสซาชูเซต ที่ได้วิจัยเพื่อดูผลของการฝึกความไวที่มีต่อความเข้าใจในตนเอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 42 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะได้รับการฝึกที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มที่ 1 ได้รับการฝึก 5 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง กลุ่มที่ 2 ฝึก 5 ครั้ง แต่ไม่กำหนดเวลา และกลุ่มที่ 3 ได้รับการฝึกแบบกลุ่มทนทาน ใช้เวลา 30 ชั่วโมง โดยใช้ผู้นำกลุ่มที่เป็นนิสิตปริญญาโทวิชาจิตวิทยา 2 คน ต่อ 1 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า การฝึกความไวในการรับรู้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความเข้าใจในตนเองในทุกด้านของผู้รับการฝึกทั้ง

3 กลุ่ม (Counseling Center Staff University of Massachusetts. 1972 : 253 - 254) ซึ่งการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของมาร์ค คอนเรย์ และ ฟอสเตอร์ ที่พบว่า การฝึกความไวไม่มีผลต่อภาพแห่งตนของผู้รับการฝึกแต่อย่างใด (Mark, Conrey and Foster. 1973 : 180)

แรบบพอร์ท และคนอื่น ๆ ได้ทำการวิจัยเพื่อทดสอบผลของการฝึกความไวเป็นกลุ่ม โดยเปรียบเทียบกับการทำตามแบบอย่าง (Modeling) และการสอน (Instruction) ให้กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครที่เป็นนักศึกษา 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มได้รับการฝึกแตกต่างกันคือ การฝึกความไวเป็นกลุ่ม การให้ทำตามแบบอย่างและการสอน หลังจากการฝึกแล้วทุกคนจะได้รับการประเมินผลการฝึกด้วยวิธีการสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติ และความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์จากการฝึก และได้รับการสังเกต และประเมินพฤติกรรมความเป็นผู้นำ การมีมนุษยสัมพันธ์จากผู้ฝึก ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มที่ให้ทำตามแบบอย่างมีการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง และพฤติกรรมความเป็นผู้นำและการมีมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด ส่วนกลุ่มที่ได้รับการฝึกความไวเป็นกลุ่ม และกลุ่มที่ได้รับการสอนได้ผลไม่แตกต่างกัน (Rappaport, et.al. 1973 : 99-107)

การวิจัยในประเทศไทย

แผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และองค์การยูนิเซฟ (UNICEF) ได้ทำโครงการวิจัยเรื่องการฝึกกลุ่มสัมพันธ์และการรับรู้สำหรับครูจากสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการที่เด่นชัดของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปในด้านช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเปิดเผยตนเอง ขอมรับตนเอง และยอมรับวิจารณ์ตนเอง โดยรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับตนเองมากขึ้น และพบว่า หลังจากการอบรมผ่านไปแล้ว 3 - 6 เดือน ผู้ได้รับการฝึกมีพัฒนาการในด้านความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นอีกด้านหนึ่ง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521 : 22) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเพียงใจ สิ้นจุนากร ที่ทำวิจัยผลของการฝึกความไวต่อการรับรู้ที่มีต่อทักษะและทัศนคติส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการสำนักงานรักษาคว เมสะอาค

กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า หลังการฝึก กลุ่มทดลองมีทัศนคติเกี่ยวกับตนเอง และผู้อื่นสูงขึ้น มีการเปิดเผยตนเอง ทักษะในการสื่อความหมาย การทำงานกลุ่มและการแก้ปัญหาอย่างมีระบบระเบียบเพิ่มขึ้น นอกจากนี้กลุ่มทดลองยังมีบุคลิกภาพด้านความต้องการพึ่งตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม (เพียงใจ สันธุนาคร 2522 : 64)

วิไลวรรณ สันถะโกมล ได้ทำวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวรรณคดีไทย เรื่อง "ลิลิตตะเลงพ่าย" โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกระบวนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางในชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และกระบวนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามนักศึกษามีความเห็นว่า การเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ทำให้บรรยากาศสนุกสนานไม่เบื่อหน่าย ผู้เรียนเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น และยังฝึกคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ ตลอดจนฝึกทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน (วิไลวรรณ สันถะโกมล 2522 : 47) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ ชวลี นาคทัต ที่ทำวิจัยในเรื่องอิทธิพลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศีลธรรมและความมีวินัยแห่งตน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศีลธรรมหน่วยศาสนากับการดำเนินชีวิตไม่แตกต่างกับนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนปกติ แต่นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีพัฒนาการในด้านความมีวินัยในตนเองเพิ่มขึ้น (ชวลี นาคทัต 2524 : 43 - 44) และวิริยะ บุญชนะนิวาสน์ ได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมคาระดับประถมปีที่หก โดยใช้เวลาในการสอนรวม 9 ชั่วโมง ผลพบว่า กลุ่มที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติทางจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีธรรมคาระดับประถม และหลังจากสอนไปแล้ว 1 เดือน

ผลก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง (วีริยะ อนุชนนิวาสน์ 2523 : 49) ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ พรพนั ลิมปิวัฒนา ที่ได้ศึกษาวิจัยในเรื่องการใช้วิถีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรม ระดับชั้น ป. 6 (พรพนั ลิมปิวัฒนา 2523 : 54)

นอกจากนี้ รัตนา รัตนประสพโชค ยังได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยกิจกรรมกลุ่ม พบว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ดี และหลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่พบว่าตัวเองเปลี่ยนไปจากเดิม ในด้านการกล้าแสดงความคิดเห็น ทักษะการพูดและการฟัง เปิดเผยตนเอง มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ดีขึ้น มองเห็นตนเองดีขึ้น และเข้าใจในตนเอง สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนได้ดี (รัตนา รัตนประสพโชค 2524 : 43 - 44)

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่สามารถฝึกฝนอบรมได้ และกิจกรรมกลุ่มสามารถเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อให้แก่บุคคลได้ ผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะนำกิจกรรมกลุ่มมาฝึกความรับผิดชอบต่อแก่นักเรียน

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. หลังจากได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่มแล้ว นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสูงขึ้น
2. นักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อสูงกว่่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก
3. นักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบต่อสูง ที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อสูงกว่่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก
4. นักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบต่อปานกลาง ที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อสูงกว่่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก
5. นักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบต่อต่ำ ที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อสูงกว่่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแค "สรกิจพิทยาศาสตร์" อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ปีการศึกษา 2524 จำนวน 328 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นนักเรียนจากประชากรค้างกล่าว จำนวน 32 คน ซึ่งมีขั้นตอนในการเลือกค้างนี้

1. ให้นักเรียนทุกคนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทำแบบสอบถามวัดความรับผิดชอบ แล้วแยกนักเรียนออกเป็น 3 ระดับ ค้างนี้

- นักเรียนที่มีความรับผิดชอบสูง คือ นักเรียนที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามวัดความรับผิดชอบตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 (P_{75}) ขึ้นไป

- นักเรียนที่มีความรับผิดชอบปานกลาง คือ นักเรียนที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามวัดความรับผิดชอบระหว่างเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 (P_{75}) ถึงเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 (P_{25})

- นักเรียนที่มีความรับผิดชอบต่ำ คือ นักเรียนที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามวัดความรับผิดชอบตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 (P_{25}) ลงไป

2. หาสัดส่วนของจำนวนนักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบสูง ความรับผิดชอบปานกลาง และความรับผิดชอบต่ำ

3. สุ่มนักเรียนทั้ง 3 กลุ่มความรับผิดชอบค้างกล่าวออกมา 32 คน ตามสัดส่วนที่หาได้ โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

4. แยกแต่ละกลุ่มความรับผิดชอบออกเป็นสองกลุ่มจำนวนเท่า ๆ กัน โดยวิธีสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่ง เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนสมาชิกในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

เพศ	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ชาย	3	3	2	2	5	3	18
หญิง	1	5	2	2	3	1	14
รวม	4	8	4	4	8	4	32

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม และแบบสอบถามความรับผิดชอบของนักเรียน

1. โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

วิธีสร้างโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ เนื้อหาและกิจกรรมกลุ่ม จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาและ กิจกรรมให้เหมาะสมกับการพัฒนาความรับผิดชอบ

1.2 สร้างโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายในการวิจัยครั้งนี้ แล้วนำโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่มที่สร้างขึ้นนี้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางกิจกรรมกลุ่มตรวจสอบในเรื่องความสอดคล้องของกิจกรรมกับจุดมุ่งหมาย

1.3 นำโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่มนี้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 โรงเรียนเสนาใต้ "วิมลวิทยานุกูล" จำนวน 16 คน เพื่อหาข้อบกพร่องในด้าน
วิธีดำเนินการ อุปกรณ์ และเวลาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.4 นำโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่มที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว
ไปดำเนินการวิจัยต่อไป

โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

เวลา	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรม	อุปกรณ์
ครั้งที่ 1 20 นาที	- เพื่อให้สมาชิกเข้าใจถึงระเบียบ วิธีการ และความมุ่งหมายในการเข้า รวมกลุ่ม	- ปฐมนิเทศ	- โปรแกรมการฝึก กิจกรรมกลุ่ม
1.20 ชั่วโมง	- เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย และความเป็นกันเองระหว่างสมาชิก	- บิงโก - ฉันทสือโคร	- ตารางบิงโก ปากกา/ดินสอ - กระดาษขนาด 8" x 11" ปากกา/ดินสอ เข็มหมุด เทปเพลง
ครั้งที่ 2 1.30 ชั่วโมง	- เพื่อให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่น ยอมรับกัน ให้ความรัก ความสนใจกัน มีอิสระในการคิด และรู้ดีกว่าตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม	- วาดเขียนวรรณ กรรม - ท่อประโยค เป็นเรื่องสั้น ๆ	- ชิ้นส่วนประโยค

เวลา	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรม	อุปกรณ์
<p>ครั้งที่ 3 1.30 ชั่วโมง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้สมาชิกได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน - เพื่อให้สมาชิกเห็นอุปสรรคของการทำงานร่วมกัน - เพื่อให้สมาชิกรู้จักการเคารพกติกา 	<ul style="list-style-type: none"> - ระดมสติปัญญา - การก่อรูปสี่เหลี่ยม 	<ul style="list-style-type: none"> - กระดาษ - ปากกา/ดินสอ - กระป๋องนม - ฝาขวามา - กระดาษตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส 5 รูป แบ่งตามลักษณะและขนาดต่าง ๆ กัน - เตาจำนวนกลุ่ม
<p>ครั้งที่ 4 1.30 ชั่วโมง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้สมาชิกฝึกการทำงานอย่างมีขั้นตอนและทักษะวิธีแก้ปัญหา - เพื่อให้สมาชิกได้เห็นความสำคัญของทุกคนในการทำงานให้สำเร็จ 	<ul style="list-style-type: none"> - คำขาดกร 	<ul style="list-style-type: none"> - ชิ้นส่วนเนื้อหาของเรื่อง
<p>ครั้งที่ 5 1.30 ชั่วโมง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อฝึกให้สมาชิกมีความพยายามในการทำงาน - เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการทำงานอย่างมีขั้นตอน - เพื่อให้สมาชิกรู้จักแบ่งงานกันทำ และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน 	<ul style="list-style-type: none"> - ต่อชิ้นส่วนอุปกรณ์ (jigsaw) 	<ul style="list-style-type: none"> - ชิ้นส่วนอุปกรณ์

เวลา	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรม	อุปกรณ์
ครั้งที่ 6 1 - 1.30 ชั่วโมง	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการใช้เหตุผล - เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการยอมรับความคิดและการตัดสินใจของผู้อื่นในการทำงานร่วมกัน 	- ช่วยคนเรือลม	- นิทานคนเรือลม กระดาษ ปากกา/ดินสอ
ครั้งที่ 7 1.30 ชั่วโมง	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา - เพื่อฝึกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - เพื่อให้สมาชิกรู้จักแบ่งงานกันทำและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน 	- ต่อภาพเป็นโปสเตอร์	- รูปภาพ กรรไกร กาว กระดาษขนาด 20" x 32" สีเมจิก
ครั้งที่ 8 1 - 1.30 ชั่วโมง	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า - เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการเสียสละ - เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักรับผิดชอบต่อสมาชิกในกลุ่ม 	- หยิบของบนโต๊ะ	- สิ่งของที่ให้สมาชิกเลือก เช่น ปากกา สมุดโน้ต, ไม้โปร- แทรกเตอร์ ฯลฯ
ครั้งที่ 9 1.30 ชั่วโมง	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อฝึกให้สมาชิกมีความละเอียดรอบคอบ - เพื่อฝึกให้สมาชิกได้ขบคิดในการกำหนดแผนงานและแนวปฏิบัติ 	- ต่อดอก ทานตะวัน	- ภาพดอกทานตะวัน และชิ้นส่วนดอกทานตะวัน

เวลา	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรม	อุปกรณ์
<p>ครั้งที่ 10 1.30 ชั่วโมง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อฝึกให้สมาชิกตระหนักในบทบาทและความรับผิดชอบของตนในด้านการสื่อความหมาย - เพื่อฝึกให้สมาชิกเป็นผู้ที่ใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับตนเอง - เพื่อให้สมาชิกได้ฝึกแสดงบทบาทต่าง ๆ ที่มีผลต่อการทำงานกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - บัตรทองในอ่างแก้ว 	<ul style="list-style-type: none"> - เศษผ้าขางรัดของกระดาษสีไม่ฉิมพื้นคัลป์ กาว กรรไกร กระดาษขนาด 12" x 15" ฯลฯ
<p>ครั้งที่ 11 1 - 1.30 ชั่วโมง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อฝึกให้สมาชิกมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการวางแผนในการทำงาน - เพื่อให้สมาชิกเกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้นักเรียนวางแผนทำกิจกรรมร่วมกันในครั้งต่อไป 	<ul style="list-style-type: none"> - กระดาษปากกา/ดินสอ

เวลา	จุดมุ่งหมาย	กิจกรรม	อุปกรณ์
ครั้งที่ 12 1.30 ชั่วโมง	- เพื่อให้สมาชิกตระหนักถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	- การแสดง ของนักเรียน	
30 นาที	- เพื่อประเมินผลการฝึกกิจกรรมกลุ่ม	- ทำแบบ ประเมินผลการ ฝึกกิจกรรมกลุ่ม	- แบบประเมินผล การฝึกกิจกรรมกลุ่ม

2. แบบสอบถามความรับผิดชอบ

เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ และปรับปรุงมาจากแบบสอบถามหลายฉบับ ดังนี้

1. แบบสอบถามวัดความรู้สึกรับผิดชอบของ วรณีย์ รักธรรม
2. แบบสอบถามวัดความรู้สึกรับผิดชอบของ สมพงษ์ ศิริพันธ์
3. แบบสอบถามวัดความรู้สึกรับผิดชอบของ อภิสิตธี รวงษา

โดยยึดลักษณะที่แสดงถึงความรับผิดชอบ ดังนี้

- เอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้น ๆ
- มีความเพียรพยายาม
- ใช้ความสามารถเต็มที่
- กล้าเผชิญต่อความจริง ยอมรับผลการกระทำของตน
- ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
- รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่อย่างดี
- ไม่ละเมิดสิทธิ และหน้าที่ของผู้อื่น

- มีความไว้วางใจได้
- ตรงต่อเวลา
- เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
- มีความละเอียดรอบคอบ
- ดูแลรักษาของส่วนรวมเสมือนของตนเอง
- ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
- ปรับปรุงงานในหน้าที่ที่มีต่อตนเอง และที่มีต่อสังคมให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

ลักษณะของแบบสอบถามประกอบด้วยข้อความ 53 ข้อ และมีตัวเลือกตอบ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ข้อความในแบบสอบถามจะเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึก และการกระทำบางอย่างที่ผู้ตอบประพฤติปฏิบัติ

การตอบแบบสอบถาม ให้ผู้ตอบอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วพิจารณาตนเองว่าเป็นเช่นนั้นมากน้อยเพียงใด เมื่อพิจารณาแล้วจึงกาเครื่องหมาย ✓ ลงในมาตราส่วนที่กำหนดให้ 5 ระดับ คือ จริงมากที่สุด, จริงมาก, จริงปานกลาง, จริงน้อย, จริงน้อยที่สุด

ตัวอย่าง

(๐) เมื่อครู่ให้ทำงานหรือการบ้าน
ข้าพเจ้าส่งทันตามกำหนดทุกครั้ง

(๐๐) เมื่อมีการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ฟังมากกว่าออกความคิดเห็น

จริง มากที่สุด	จริง มาก	จริง ปานกลาง	จริง น้อย	จริง น้อยที่สุด
			✓	
✓				

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความใดที่มีความหมายในทางบวก ให้คะแนนดังนี้

จริงมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
จริงมาก	ให้	4	คะแนน
จริงปานกลาง	ให้	3	คะแนน
จริงน้อย	ให้	2	คะแนน
จริงน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

ข้อความใดที่มีความหมายในทางลบ ให้คะแนนดังนี้

จริงมากที่สุด	ให้	1	คะแนน
จริงมาก	ให้	2	คะแนน
จริงปานกลาง	ให้	3	คะแนน
จริงน้อย	ให้	4	คะแนน
จริงน้อยที่สุด	ให้	5	คะแนน

การหาความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

1. โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

1.1 การสร้างโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม หากความเที่ยงตรงแบบ Face Validity โดยให้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องกิจกรรมกลุ่มเป็นผู้ตรวจสอบในเรื่องความสอดคล้องของกิจกรรมกับจุดมุ่งหมาย

1.2 ทำ Pilot Study กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเสนาให้ "วิมลวิทยานุกูล" อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำนวน 16 คน ซึ่งนักเรียนดังกล่าวมีสภาพคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา เพื่อหาข้อบกพร่องในด้านวิธีดำเนินการ อุปกรณ์ และเวลาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2. แบบสอบถามความรับนิคชอบ

2.1 การหาความเที่ยงตรง หาคความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแบบ Face Validity โดยการนำแบบสอบถามไปให้คณะกรรมการที่ปรึกษาในการทำปริญญาโทตรวจสอบดูลักษณะคุณภาพของข้อความในแบบสอบถามที่สร้างขึ้น

2.2 การหาค่าอำนาจจำแนก เป็นการวิเคราะห์แบบสอบถามเป็นรายข้อ (Item Analysis) โดยนำแบบสอบถามความรับนิคชอบที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเสนาให้ "วิมลวิทยานุกูล" อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำนวน 150 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนความเกณฑ์ที่กำหนดไว้ รวมคะแนนของแต่ละคน จัดเรียงคะแนนจากสูงไปต่ำ แล้วตัดเอา 25 เปอร์เซ็นต์สูง และ 25 เปอร์เซ็นต์ต่ำ มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยใช้ $t - test$ (Guilford, 1956 : 185) ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำนั้น แล้วพิจารณาเลือกเฉพาะข้อที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไว้ 53 ข้อ จากจำนวน 61 ข้อ เพื่อนำไปใช้ในการรวบรวมข้อมูล

2.3 การหาความเชื่อมั่น นำแบบสอบถามที่คัดเลือกไว้แล้วจำนวน 53 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่น โดยพิจารณาค่า Coefficient Alpha ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1972 : 126) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .91 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์พอที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

การดำเนินการศึกษากันควา

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้การวิจัยแบบ Pretest - Posttest Control Group Design ดังนี้

Random assign	Pretest	treatment	Posttest
R Experimental group	O _{1E}	X	O _{2E}
R Control group	O _{1C}	-	O _{2C}

วิธีการทดลอง

1. การทดสอบครั้งแรก (pretest) ทำการทดสอบกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบสอบถามความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. ขั้นตอนการทดลอง ดำเนินการฝึกกิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มทดลอง จำนวน 16 คน ตามโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่มที่จัดไว้ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง เวลา 15.30 - 17.00 น. ในวันจันทร์ พุธ ศุกร์ รวมการฝึกทั้งหมด 12 ครั้ง ส่วนกลุ่มควบคุม ได้รับการเรียนรู้โดยธรรมชาติ
3. การทดสอบครั้งหลัง (Posttest) หลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มเสร็จสิ้นแล้ว ให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองทำแบบสอบถามความรับผิดชอบอีกครั้งหนึ่ง
4. ตรวจสอบให้คะแนนแบบสอบถามทั้งสองครั้ง
5. นำคะแนนดิบที่ได้จากแบบสอบถามทั้งก่อนและหลังการทดลองของทั้งสองกลุ่มมาวิเคราะห์หาวิธีทางสถิติต่อไป

สถิติที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการฝึก โดยใช้ t - test (ลวัน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2522 : 220)

$$\text{สูตร} \quad t = \frac{\bar{D}}{S_{\bar{D}}}$$

เมื่อ \bar{D} แทน คะแนนเฉลี่ยของความแตกต่าง

$S_{\bar{D}}$ แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ \bar{D}

2. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ t - test (ลวัน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2522 : 217)

$$\text{สูตร} \quad t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1-1)S_1^2 + (n_2-1)S_2^2}{n_1+n_2-2} \left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}}$$

เมื่อ \bar{x}_1, \bar{x}_2 แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1, 2 ตามลำดับ

s_1^2, s_2^2 แทน ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1, 2 ตามลำดับ

n_1, n_2 แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1, 2 ตามลำดับ

3. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนของแต่ละกลุ่มความรับผิดชอบระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้ t - test (ดูน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2522 : 217)

สูตร

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{(n_1-1)s_1^2 + (n_2-1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left\{ \frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right\}}}$$

เมื่อ \bar{x}_1, \bar{x}_2 แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1, 2 ตามลำดับ

s_1^2, s_2^2 แทน ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1, 2 ตามลำดับ

n_1, n_2 แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1, 2 ตามลำดับ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

\bar{X} แทน คะแนนเฉลี่ย

S แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

S^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนน

D แทน ความแตกต่างของคะแนนจากแบบสอบถามก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

\bar{D} แทน ค่าเฉลี่ยของความแตกต่างของคะแนนจากแบบสอบถามก่อนการทดลองและ
หลังการทดลอง

S_D แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ D

t แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t - distribution

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเสนอตามลำดับดังนี้

1. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง
3. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองและหลังการทดลอง
4. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

5. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบสูง ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม
6. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบปานกลาง ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม
7. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบต่ำ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 2 เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{X}	S^2	t
กลุ่มทดลอง	16	194.8125	602.9625	-0.0442
กลุ่มควบคุม	16	195.1875	549.2292	

จากตาราง 2 พบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ ก่อนการทดลองนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความรับผิดชอบโดยเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

2. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ตาราง 3 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

การทดลอง	N	\bar{X}	\bar{D}	S_D	t
ก่อนการทดลอง	16	194.8125			
หลังการทดลอง	16	200.1875	5.375	3.6684	1.4652

จากตาราง 3 พบว่าภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบต่อไม่สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ย พบว่า ภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีแนวโน้มว่าจะมีความรับผิดชอบต่อสูงขึ้น

3. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อของนักเรียนกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ตาราง 4 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อของนักเรียนกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

การทดลอง	N	\bar{X}	\bar{D}	S_D	t
ก่อนการทดลอง	16	195.1875			
หลังการทดลอง	16	180.125	-15.0625	4.7262	-3.1870

จากตาราง 4 พบว่า ภายหลังจากการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบต่อของไม่สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยพบว่า ภายหลังจากการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบต่อของลดลงต่ำกว่าก่อนการทดลอง

4. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตาราง 5 เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{x}	s^2	t
กลุ่มทดลอง	16	200.1875	533.0958	2.4192*
กลุ่มควบคุม	16	180.125	567.3167	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 พบว่าหลังการทดลองนักเรียนในกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบโดยเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมนักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบต่อสังคมระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตาราง 6 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมนักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบต่อสังคมระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง

การทดลอง	กลุ่มตัวอย่าง	n	\bar{x}	s^2	t
ก่อนการทดลอง	กลุ่มทดลอง	4	222.75	62.9166	-0.7937
	กลุ่มควบคุม	4	227.5	80.3333	
หลังการทดลอง	กลุ่มทดลอง	4	228.75	140.9167	1.9433*
	กลุ่มควบคุม	4	194.5	1101.6667	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 6 พบว่าก่อนการทดลองนักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และหลังจากการทดลองนักเรียนในกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบปานกลางระหว่าง
กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตาราง 7 เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบปานกลางระหว่างกลุ่ม
ทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง

การทดลอง	กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{x}	s^2	t
ก่อนการทดลอง	กลุ่มทดลอง	8	196.625	109.6964	0.6779
	กลุ่มควบคุม	8	193.75	34.2143	
หลังการทดลอง	กลุ่มทดลอง	8	197.25	293.3571	1.7606*
	กลุ่มควบคุม	8	185.625	55.4107	

* หมายความว่าสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 7 พบว่าก่อนการทดลองนักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบปานกลาง
ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างไม่นัยสำคัญทางสถิติ หลังจาก
การทดลองแล้วนักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05

7. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบต่อระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตาราง 8 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อของนักเรียนกลุ่มความรับผิดชอบต่อระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง

การทดลอง	กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{X}	S^2	t
ก่อนการทดลอง	กลุ่มทดลอง	4	162.0	101.9999	-0.6457
	กลุ่มควบคุม	4	165.75	32.9167	
หลังการทดลอง	กลุ่มทดลอง	4	177.5	42.9999	2.1843 *
	กลุ่มควบคุม	4	154.75	390.9167	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 8 พบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบต่อทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบต่อแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบต่อสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อต้องการทราบความแตกต่างในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนที่ได้รับการฝึกช่วยกิจกรรม รรกลุ่มและไม่ได้รับการฝึกช่วยกิจกรรม รรกลุ่ม

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. หลังจากได้รับการฝึกช่วยกิจกรรม รรกลุ่มแล้วนักเรียนมีความรับผิดชอบสูงขึ้น
2. นักเรียนที่ได้รับการฝึกช่วยกิจกรรม รรกลุ่มที่มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก
3. นักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบสูง เมื่อได้รับการฝึกช่วยกิจกรรม รรกลุ่ม มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก
4. นักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบปานกลาง เมื่อได้รับการฝึกช่วยกิจกรรม รรกลุ่ม มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก
5. นักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบต่ำ เมื่อได้รับการฝึกช่วยกิจกรรม รรกลุ่ม มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแค "สวรกิจพิทยา" อ.หนองแค จ.สระบุรี ปีการศึกษา 2524 จำนวน 32 คน แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 ระดับ
- นักเรียนที่มีความรับผิดชอบสูง คือ นักเรียนที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 ขึ้นไป

- นักเรียนที่มีความรับผิดชอบปานกลาง คือ นักเรียนที่ได้คะแนนจากแบบสอบถาม ความรับผิดชอบระหว่างเปอร์เซ็นต์ที่ 75 ถึง เปอร์เซ็นต์ที่ 25

- นักเรียนที่มีความรับผิดชอบต่ำ คือ นักเรียนที่ได้คะแนนจากแบบสอบถาม ความรับผิดชอบตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

2.1 โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ประกอบด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ 12 ครั้ง โดยมีเนื้อหาดังต่อไปนี้ การสร้างความคุ้นเคย การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง การฝึกวิธีการทำงาน การฝึกทักษะในการทำงานร่วมกัน การฝึกความพยายาม การรู้จักใช้เหตุผลและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รู้จักรับผิดชอบต่อผู้อื่นและการกระทำของตน มีค่างานละเอียดรอบคอบ ความกตเวทิตะในการสร้างสรรค์ และรู้ถึงผลที่ผลเสียของการขาดความรับผิดชอบ

2.2 แบบสอบถามความรับผิดชอบ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามหลายฉบับ คือ

- แบบสอบถามวัดความรู้สึกรับผิดชอบต่อของวารัน ภัทธรบ
- แบบสอบถามวัดความรู้สึกรับผิดชอบต่อของสมพงษ์ ศิริพันธ์
- แบบสอบถามวัดความรู้สึกรับผิดชอบต่อของอภิสิทธิ์ วงษา

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีจำนวน 53 ข้อ ข้อคำถามในแบบสอบถามจะถามเกี่ยวกับความรู้สึก และการกระทำบางอย่างที่ผู้ตอบประพอกับปฏิบัติ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเสนาให้ "วิทยาลัยอนุบาล" อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำนวน 150 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ .9140

3. การดำเนินการทดลอง

3.1 ให้นักเรียนทุกคนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทำแบบสอบถามความรับผิดชอบ แล้วคัดเลือกรandomตัวอย่างทั้งวิชาที่กล่าวมาข้างต้น

3.2 ดำเนินการฝึกกิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มทดลองตามโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่มที่จัดไว้ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการเรียนรู้โดยธรรมชาติ

3.3 หลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มเสร็จสิ้นแล้ว ให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มทำแบบสอบถามความพึงพอใจข้อใดข้อหนึ่ง

3.4 นำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ยคะแนน และวิเคราะห์ความถี่การทางสถิติ

4. การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย

4.1 เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้ $t - test$

4.2 เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ $t - test$

4.3 เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนแต่ละกลุ่ม ความพึงพอใจระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ $t - test$

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ก่อนการฝึกกิจกรรมกลุ่มนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความพึงพอใจโดยเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

2. หลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการฝึกมีความพึงพอใจไม่สูงกว่าก่อนการฝึก

3. หลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มนักเรียนในกลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับการฝึก มีความพึงพอใจของตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.01$

4. หลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการฝึก มีความพึงพอใจสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$

5. นักเรียนในกระบวนการเรียนรู้อันไม่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม มีความพึงพอใจสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$

6. นักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบปานกลาง ที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก

7. นักเรียนในกลุ่มความรับผิดชอบต่ำ ที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก

อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายคือ เป็นการทดลองใช้โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเป็นการฝึกด้วยกิจกรรมต่าง ๆ 12 ครั้ง กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อศึกษาผลของการฝึกกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียน โดยเปรียบเทียบผลของคะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมกลุ่มว่าเป็นอย่างไร และยังสามารถเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนที่ได้รับการฝึกและไม่ได้รับการฝึกด้วย ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. หลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการฝึกมีความรับผิดชอบไม่สูงกว่าก่อนการฝึก ผลการวิจัยนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า "หลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มแล้วนักเรียนที่ได้รับการฝึกมีความรับผิดชอบสูงขึ้น" และขัดแย้งกับผลการวิจัยของพรณี ลิ้มปีวัธนา ที่พบว่าการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาทัศนคติทางจริยธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบของนักเรียนได้ (พรณี ลิ้มปีวัธนา 2523 : 54) และยังขัดแย้งกับผลการวิจัยของมณฑนา อึ้งตระกูล ที่พบว่า กิจกรรมกลุ่มมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมโนภาพแห่งตนของนักเรียน และการฝึกกิจกรรมกลุ่มยังช่วยให้ให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในค่านการรัฐกิจรับผิดชอบในงานที่ตนได้รับมอบหมายด้วย (มณฑนา อึ้งตระกูล 2524 : 45 - 47)

การที่นักเรียนได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มตามโปรแกรมที่จัดไว้แล้ว มีความรับผิดชอบไม่สูงขึ้นนั้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุต่อไปนี้

1.1 ระยะเวลาในการทดลอง

ในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาทดลองเพียง 12 ครั้ง ครั้งละ 1 - 2 ชั่วโมง ซึ่งอาจเป็นเวลาที่ค่อนข้างน้อยสำหรับการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและบุคลิกภาพของบุคคล เพราะการเปลี่ยนทัศนคติและบุคลิกภาพ

ของบุคคลจำเป็นต้องใช้เวลานาน เนื่องจากมีลำดับขั้นของการเกิดพฤติกรรมด้านทัศนคติหลายขั้นตอนด้วยกัน ดังที่ บลูม เฮสติง และมาคัส ได้กล่าวว่าการเกิดพฤติกรรมทางทัศนคติของบุคคลส่วนใหญ่จะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนดังนี้ (Bloom, Hasting and Madaus, 1971 : 228 - 230)

1.1.1 ขั้นการรับ (Receiving) เป็นขั้นที่มีสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นกับบุคคล แล้วบุคคลมีความยินดี หรือสนใจต่อสิ่งเร้านั้น

1.1.2 ขั้นการตอบสนอง (Responding) เมื่อบุคคลเกิดการรับหรือให้ความสนใจต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ แล้ว บุคคลจะพยายามกระทำปฏิกิริยาตอบสนองบางอย่างออกมา

1.1.3 ขั้นการเกิดค่านิยม (Valuing) ในขั้นนี้เป็นขั้นที่บุคคลยอมรับว่าสิ่งเร้านั้นเป็นสิ่งที่มีความค่า

1.1.4 ขั้นการจัดกลุ่มค่านิยม (Organization) ขั้นนี้เป็นขั้นที่บุคคลจัดระบบของค่านิยมต่าง ๆ ให้เข้ากลุ่มกับ ทำให้เกิดค่านิยมใหม่สำหรับตัวเองขึ้นมา

1.1.5 ขั้นการแสดงลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (Characterization by a Value) ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายที่บุคคลจะนำค่านิยมที่ตนเองยอมรับมาเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมซึ่งพฤติกรรมนี้จะเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลต่อไป

จึงเห็นได้ว่าขั้นตอนในการสร้างลักษณะนิสัย และพฤติกรรมของบุคคลจำเป็นต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง แต่ในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในระยะสั้น จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การทดลองไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกับ อรทัย จันทวิชาบุวงษ์ ที่ทำวิจัยเรื่องรูปแบบของนิทานที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใช้เวลาทดลอง 15 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้ฟังนิทาน และนักเรียนที่ไม่ได้ฟังนิทานมีความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน (อรทัย จันทวิชาบุวงษ์ 2522 : 48)

1.2 ช่วงเวลาในการทดลอง ในการฝึกกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ช่วงเวลาตอนเย็นหลังเลิกเรียนแล้ว คือ ระหว่างเวลา 15.30 - 17.30 น. เวลาช่วงนี้เป็นอุปสรรคต่อการทดลองมาก เพราะนักเรียนที่เข้ารับการฝึกกิจกรรมกลุ่มเรียนมา

ตลอดทั้งวันจึงเกิดความเหนื่อย เมื่อยล้าทั้งร่างกายและสมอง บางคนเกิดความท้อ
(จากรายงานประเมินผลการฝึกกิจกรรมกลุ่ม) ทำให้ความสนใจ และความร่วมมือในการ
ทำกิจกรรมลดน้อยลง จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การทดลองไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่
ตั้งไว้ (สุบรรณ พันธุ์วิสาส และชัยวัฒน์ บุญจพงษ์ 2522 : 119)

1.3 ความสามารถในการสรุปผลที่ได้จากกิจกรรมกลุ่ม และการนำข้อคิด
นั้นไปประยุกต์ใช้ เมื่อทำกิจกรรมแล้วผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับผลที่ได้จากกิจกรรมและนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนมากนักเรียนยังไม่สามารถ
อภิปรายได้ ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมีอายุระหว่าง 12 - 13 ปี
พัฒนาการของความคิดยังไม่สามารถเข้าใจสิ่งยากที่ต้องใช้เหตุผลนอกเหนือจากประสาทสัมผัส
ของตนเองได้ (นวลศิริ เปาโรหิตย์ จันทมาศ ปรีชยานุช และอรทัย ชื่นมนุญย์ 2518:143)
การที่นักเรียนยังไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน แสดง
ว่านักเรียนยังไม่เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ลงมือปฏิบัติกันอย่างแท้จริง ทำให้ไม่เกิดการ
เรียนรู้อันเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ จึงไม่
เกิดการประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเอง (เขาวพา เดชะคุปต์
2517 : 163 - 166) เหตุผลดังกล่าวจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การทดลองไม่เป็น
ไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อย่างไรก็ตามสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ถึงแม้ไม่ได้ผลการวิจัยตามที่คาดหมายไว้
แต่ผู้วิจัยไม่อาจสรุปได้ว่าการฝึกกิจกรรมกลุ่มไม่มีผลต่อความรับผิดชอบของนักเรียน เพราะ
ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนความรับผิดชอบของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง พบว่า
หลังจากฝึกกิจกรรมกลุ่มแล้ว ผู้รับการฝึกจะได้คะแนนเฉลี่ยจากแบบสอบถามความรับผิดชอบ
($\bar{X} = 200.1875$) สูงกว่าก่อนการฝึก ($\bar{X} = 194.8125$) แสดงว่าหลังจากการฝึก
กิจกรรมกลุ่มแล้วผู้รับการฝึกมีแนวโน้มว่าจะมีความรับผิดชอบสูงขึ้น และภายหลังเสร็จสิ้นจาก
การฝึกกิจกรรมกลุ่มแล้ว ผู้วิจัยได้ให้ผู้เข้ารับการฝึกตอบแบบประเมินผลในการฝึกกิจกรรมกลุ่ม
ครั้งนี้ ผู้เข้ารับการฝึกส่วนใหญ่ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า การฝึกกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้ ช่วยให้นักเรียน
ได้พัฒนาตนเองในด้านการทำงาน รู้จักการรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลาใน
การทำงาน ลดการเห็นแก่ตัวและการใช้อารมณ์ มีความอดทนพยายามมากขึ้น มีความเอื้อเฟื้อ
เผื่อแผ่ต่อเพื่อน รู้สึกว่าตัวเองมีค่าและมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นดีขึ้น มีความสามัคคีกันในกลุ่มดีขึ้น

ทดลองนี้มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้นด้วย จากข้อมูลดังกล่าวแสดงว่าการฝึกกิจกรรมกลุ่มน่าจะมีผลต่อความรับผิดชอบของนักเรียนบ้างไม่มากนัก

นอกจากนี้ในระหว่างที่ทำการฝึกกิจกรรมกลุ่มนั้น ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าขณะทำการทดลองนักเรียนที่เข้ารับการฝึกมีพัฒนาการในด้านการทำงานมากขึ้นด้วย

แต่จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบสูงขึ้น อาจจะเป็นจากความบกพร่องในด้านวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- การเก็บข้อมูลครั้งแรก ผู้วิจัยกับนักเรียนยังไม่มีมนุษยสัมพันธ์กันเพียงพอ และให้นักเรียนเขียนชื่อลงในแบบสอบถามด้วย นักเรียนอาจตอบแบบสอบถามไม่ตรงกับความเป็นจริง เนื่องจากความอายและระมัดระวังตัว การตอบแบบสอบถามจึงประเมินตนเองสูงกว่าความเป็นจริง (สุบรรณ พันธ์วิลาส และชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์ : 54) แม้ว่าผู้วิจัยจะพยายามชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายของการตอบแบบสอบถาม และพูดคุยจูงใจให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจผู้วิจัยก็ตาม แต่หลังจากได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มแล้ว นักเรียนเกิดการยอมรับในตนเองมากขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเปิดเผยตนเอง (มันทนา อิงตระกูล 2524 : 45 - 47) ทำให้นักเรียนตอบแบบสอบถามครั้งหลังได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงของนักเรียน

- การเก็บข้อมูลครั้งหลัง เมื่อทดลองเสร็จผู้วิจัยให้นักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ตอบแบบสอบถามครั้งหลังทันทีโดยไม่เว้นระยะเวลาให้นักเรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกไปใช้ในชีวิตประจำวันตามที่ถามในแบบสอบถาม

2. หลังจากการทดลองนักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อแยกเปรียบเทียบแต่ละกลุ่มความรับผิดชอบแล้วก็ใกล้เคียงกัน แต่หลังจากการทดลองนักเรียนในกลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบลดลง

การที่ผู้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบสูงกว่าผู้ไม่ได้รับการฝึกนั้น จึงมีเหตุผลเนื่องมาจากการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม แต่เนื่องมาจากกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกให้เรียนรู้เองตามธรรมชาติ มีความรับผิดชอบลดลง สาเหตุที่กลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบ

ลดลงนั้น อาจเนื่องมาจากกลุ่มควบคุมเกิดความรู้สึกที่ตนเองถูกปล่อยไม่ได้รับการเอาใจใส่จากผู้วิจัย ทำให้ขาดแรงจูงใจในการตอบแบบสอบถามครั้งหลัง (Posttest) ข้อมูลที่ได้จึงอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง (ฉบับที่ ศรีโสภณ 2521 : 141 - 142) ทำให้ไม่สามารถประเมินได้ว่าการฝึกกิจกรรมกลุ่มมีผลต่อการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนหรือไม่อย่างไร

อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบลดลง อาจเนื่องมาจากการเก็บข้อมูลครั้งแรก นักเรียนตอบแบบสอบถามประเมินตนเองสูงกว่าความเป็นจริง ดังกล่าวข้างต้น แต่ภายหลังผู้วิจัยและนักเรียนในกลุ่มควบคุมเกิดความเป็นกันเองและนักเรียนมีความไว้วางใจผู้วิจัยมากขึ้น จึงให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามครั้งหลังตามความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ถึงแม้ว่าจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนได้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีแนวโน้มว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนได้ตลอดจนพัฒนาบุคลิกภาพด้านอื่น ๆ ได้ จึงควรส่งเสริมให้มีการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบและบุคลิกภาพด้านอื่น ๆ ของนักเรียน

ในการนำกิจกรรมกลุ่มไปใช้นั้นมีข้อควรระวังคือ การฝึกกิจกรรมกลุ่มมิใช่การเล่นเกมที่สนุกสนาน แต่การฝึกกิจกรรมกลุ่มนั้น ต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ผู้ดำเนินการฝึกจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเข้าร่วมกลุ่ม บทบาทของผู้นำ และสมาชิกเป็นอย่างดี รวมทั้งควรจะเป็นผู้ที่มิคุณลักษณะที่ีบางประการที่จะช่วยให้การฝึกกิจกรรมสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย เช่น บุคลิกภาพเป็นกันเอง เพื่อการสร้างบรรยากาศในกลุ่มให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี มีความสามารถเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้ดี และที่สำคัญควรจะสามารถในการวิเคราะห์เชื่อมโยงความคิด และสรุปความได้ดี เพื่อช่วยให้สมาชิกสามารถคิดเชื่อมโยง สิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมแต่ละครั้งให้ถูกต้องชัดเจน

ข. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย

1. ควรทดลองใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน
ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามโปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่มนี้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อศึกษา
ว่าจะได้ผลเช่นเดียวกับการทดลองครั้งนี้หรือไม่
2. ควรทดลองใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน
ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อีกครั้งหนึ่ง โดยปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 วิธีการและเครื่องมือในการวัดความรับผิดชอบ โดยเว้น
ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งหลังสักระยะหนึ่งหลังจากทดลองเสร็จ เพิ่ม
แบบสอบถามครูและผู้ปกครองด้วย
 - 2.2 เปลี่ยนเวลาในการทดลองจากเวลาหลังโรงเรียนเลิกเป็น
เวลาในช่วงโมงเรียน หรือวันเสาร์ - อาทิตย์
 - 2.3 เพิ่มเวลาในการทดลอง โดยการทำติดต่อกันเป็นระยะเวลา
นาน แบบกลุ่มทันทาน
3. ควรทดลองใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนใน
ระดับชั้นอื่น ๆ เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา เป็นต้น
4. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรด้านเพศ อายุ การอบรมเลี้ยงดู
ระดับสติปัญญา ว่ามีผลต่อการพัฒนาความรับผิดชอบของบุคคล โดยใช้กิจกรรมกลุ่มอย่างไร
5. ควรติดตามผลเป็นระยะหลังการทดลอง 1, 3, 6 เดือน เพื่อดู
ประสิทธิภาพของกิจกรรมกลุ่ม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- "การปลูกฝังจริยธรรมและวัฒนธรรมให้แก่เด็ก" สามัญศึกษา 12 : 69 - 72
 ธันวาคม 2522
- กอด สวัสดิพานิช นาฏเจดีย์ว สุมาวงศ์ และเชื้อ สาริมาณ จิตวิทยาตำราชุดครู
 มัธยมศึกษาของครูสภา วิชาครูตอน 3 องค์การค้ำของครูสภา 2512, 270 หน้า
- เกียรติ ศรีพงษ์ "การฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ" ศูนย์ศึกษา 11 : 13 - 17
 พฤศจิกายน 2505
- เกื้อกูล ทาสีธี การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประกิตและบุคลิกภาพของบุคคลจาก
 ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน วิทยานิพนธ์ คม. จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย 2514, 186 หน้า อัดสำเนา
- คมเพชร ฉัตรศุกฤต กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน เอกสารประกอบการเรียน
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 99 หน้า
- จรรยา สุภาพ แบบเรียนสังคมศึกษา ไทยวัฒนาพานิช 2520, 194 หน้า
- จันทิกา ลิมปิเจริญ กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอน เคอะบิสซิเนสเพรส
 2522, 99 หน้า
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ "การฝึกอบรมกลุ่มสัมพันธ์และการรับรู้จากครู
 สถาบันฝึกหัดครู ระดับประถมศึกษาระดับ 2517 - 2521" รายงานผลการปฏิบัติงาน
 โครงการวิจัยเล่ม 3 โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521, 39 หน้า
- จำเนียร ชวงโชติ เทคนิคการแนะแนว โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2517,
 345 หน้า
- จำเนียร ชวงโชติ และคณะ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
 รามคำแหง 2521, 214 หน้า
- จำเนียร ชวงโชติ ศิรินันท์ เพชรทองคำ และจิตรา วสุวานิช จิตวิทยาเด็ก
 และวัยรุ่น โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2521, 347 หน้า

- ชวาล แพทย์กุล และคณะ หลักสูตรอบรมพิเศษวิชาการวัดผลระยะสั้น สำนักทดสอบ
 วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2514, 102 หน้า
- ชวลี นาคทัต อิทธิพลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา
ศีลธรรมและควมมีวินัยแห่งตน ปรินญาณินท์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร 2524, 189 หน้า อัครสำเนา
- ทีศนา แคมมณี และคณะ กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1 บุรพาศิลป์
 การพิมพ์ 2522, 249 หน้า
- _____ คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เล่ม 1 โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 2522, 101 หน้า
- _____ คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สำหรับผู้นำชุมชน บุรพาศิลป์การพิมพ์
 2522, 89 หน้า
- ทองเรียน อมรัชกุล กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน แผนกเอกสารการพิมพ์ มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก 2521, 186 หน้า
- นวลศิริ เปาโรหิตย์ จันทมาศ ปรีชยานุช และอรทัย ชื่นมนุชย์ จิตวิทยาพัฒนาการ
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2518, 288 หน้า
- บัญชา ศรีประมง กิจกรรมเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ อมรินทร์การพิมพ์ 2521,
 253 หน้า
- ปราณีต สุขอุดม การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประกิตและบุคคลิกภาพระหว่างคนไทย
และคนจีน วิทยานินท์ คม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514, 190 หน้า
 อัครสำเนา
- ประณต เล็กสวาสค์ ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การพึ่งผู้อื่น
พฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำ และความรู้สึกรับผิดชอบ ปรินญาณินท์ กศ.ม.
 วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2517, 117 หน้า อัครสำเนา
- พนม ลิ้มอารีย์ กลุ่มสัมพันธ์ โรงพิมพ์จินตทัศน์การพิมพ์ ม.ป.ป., 122 หน้า

- พรณี ลิ้มบัวพัฒนา การใช้ชีวิตที่กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรมระดับชั้น ป.6
 วิทยานิพนธ์ ศศ.บ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2523, 136 หน้า อุดรธานี
- เพียงใจ สินธุนาคร ผลของการฝึกความไวต่อการรับรู้ที่มีต่อทักษะและทัศนคติส่วนบุคคล
 วิทยานิพนธ์ คม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522, 85 หน้า อุดรธานี
- มัญชรี บุญนาค การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณีของบิดามารดากับบุคลิกภาพของเด็ก
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและต่างจังหวัด วิทยานิพนธ์ คม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 2514, 172 หน้า
- มัทนา อึ้งตระกูล การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาโน้มน้าวใจตนเองของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองเรือวิทยา จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์
 ศศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 96 หน้า อุดรธานี
- เยาวพา เดชะคุปต์ ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา
 วิทยานิพนธ์ คม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517, 297 หน้า อุดรธานี
- รัตนา รัตนประสิทธิ์ การพัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยกิจกรรมกลุ่ม
 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 87 หน้า
 อุดรธานี
- เรวดี วงศ์พรหมเมฆ กระบวนการกลุ่ม หางหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์ไชยวัฒน์ 2521,
 54 หน้า
- ละม้ายมาศ ทรัพย์ศักดิ์ และจรรยา สุวรรณทัต อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็ก
ที่ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี รายงานการวิจัยฉบับที่ 9 ของสถาบัน
 ระหว่างชาติ สำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก โรงพิมพ์คุรุสภา 2510, 184 หน้า
- ละเมียด ลิ้มอักษร "ประชาธิปไตยในโรงเรียน" ประชาศึกษา 11 : 6 - 16
 มิถุนายน 2517
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ สถิติวิทยาทางการศึกษา วัฒนาพานิช 2522,
 286 หน้า

- วรรณิ ภัทธรรม การศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวล ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และ
ความรู้สึกรับผิดชอบ ของเด็กไทย เชื้อชาติไทย และเด็กไทยเชื้อชาติจีน ปรินญาณิพนธ์
กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2515, 70 หน้า อัดสำเนา
- วินิจ เกตุขำ และคมเพชร นัทรศุภกุล กระบวนการกลุ่ม โอเคียนสโตร 2522, 190 หน้า
- วิริยะ บุญยะนิวาสน์. การเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
กับการสอนแบบธรรมคา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หก วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 2523, 145 หน้า อัดสำเนา
- วิไลวรรณ สันตะโกมล การเปรียบเทียบการสอนวิชาวรรณคดีไทย เรื่อง "ลิลิตตะเลง
พ่าย" โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และกระบวนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางในชั้น
ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา วิทยานิพนธ์ คม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522,
151 หน้า อัดสำเนา
- วิรุทธิ์ วิเชียรโชติ "สังคมไมตรีสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ" วารสารจิตวิทยา
33 - 44 หน้า 2513
- ศึกษาธิการ, กระทรวง คู่มือจริยศึกษา เล่ม 6 กรมการศาสนา 2522, 120 หน้า
- ศึกษาธิการ, กระทรวง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 โรงพิมพ์คุรุสภา
2521, 259 หน้า
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ การพัฒนาคุณภาพของประชากรไทย โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์ 2514,
227 หน้า
- สามัญศึกษา, กรม หน่วยศึกษานิเทศก์ คู่มือจัดกิจกรรมแนะแนว จงเจริญการพิมพ์
2522, 181 หน้า
- สิมศักดิ์ สาร เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ในวิชา
วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มที่มีความรับผิดชอบต่างกัน
โดยการเรียนจากชุดการเรียนด้วยตนเองและจากการสอนปกติ ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 47 หน้า อัดสำเนา

สุมรรณ พันธ์วิฑูวาศ และชัยวัฒน์ ปัญจวงษ์ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โอเคียนส์ไตร์
2522, 356 หน้า

สุภาภรณ์ พวงจันทร์เพชร การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาที่ลัทธิรวมหน่วย "คุณธรรม
เสริมสร้างลักษณะนิสัย" โดยวิธีการกระแสวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบบูรณาการ
ในระดับประถมศึกษา วิทยานิพนธ์ กศ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519, 145 หน้า
อัครสำเนา

สบโชค ชูตวนวม ความสัมพันธ์ระหว่างความซื่อสัตย์กับความรู้สึกรับผิดชอบ วิทยานิพนธ์
กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523, 63 หน้า อัครสำเนา
สมเด็จ ศรีพัฒน์ ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการสอนเรื่องเลี้ยงดู ความเชื่อมั่นในตนเอง และ
ความรู้สึกรับผิดชอบ วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2517, 53 หน้า อัครสำเนา

อนันต์ ศรีโสภณ หลักการวิจัยเบื้องต้น ครั้งที่ 2 วัฒนาพานิช 2521, 430 หน้า
เอกกุล กริแสง เอกสารประกอบการบรรยายจิตวิทยาพัฒนาการ ม.ป.ท.
จ.บ.ป. 170 หน้า

อนิสิทธิ์ วงษา ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรับผิดชอบต่อ การปรับตัว และลักษณะความ
เป็นผู้นำ วิทยานิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2517, 66 หน้า
อัครสำเนา

อารีย์ เสริมรัชย์ ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
ความรู้สึกรับผิดชอบต่อ และความเชื่อมั่นในตนเอง ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล
สภากาชาดไทย วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2520, 71 หน้า อัครสำเนา

อุบล เรียงสุวรรณ์ "ผลการวิจัยทางการศึกษา" การประชุมทางวิชาการครั้งที่ 17
สัมพันธ์พานิช 2522, 96 หน้า

อรทัย จันทวิชานวงษ์ รูปแบบของนิทานที่ส่งผลต่อความรู้สึกดีใจของนักเรียนชั้น
ประถมปีที่ 4 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2522, 157 หน้า อัครสำเนา

- Bloom, B.S., J. Thomas Hastings and George F. Madaus. Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York, McGraw - Hill Book Company, 1971. 923 p.
- Browne, C.G. and Thomas S. Cohn. The Study of Leadership. Illiniod, The Interstate printer and Publishers, Inc., 1958. 478 p.
- Cartwright, Dorwin and Alwin Zander. Group Dynamics. 3 rd ed. New York, Harper and Row Publishers, 1960. 580 p.
- Counseling Center Staff University of Massachusetta. "Effect of Three Types of Sensitivity Group on Change in Measures of Self - Actualization." Journal of Counseling Psychology. 19 : 253 - 254, May 1972.
- Craig, Grace J. Human Development. Englewood Cliffs, N.Y., Prentice - Hall, 1976. 498 p.
- Oronbach, Lee Joseph. The Dependability of Behavioral Measurements Theory of Generalizability for Scores and Profiles. New York, Wiley, 1972. 410 p.
- Funk and Wagnalls. New Standard Dictionary of The English Language. v. 2 New York, Funk and Wagnalls, 1961. 1505 p.
- Guilford, J.P. Fundamental Statistics in Psychology and Education. 3 rd ed. New York, McGraw - Hill Book Company, Inc., 1956. 565 p.
- Gulley, Halbert E. Discussion, Conference and Group Process. New York, Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1960. 388 p.
- Hoffman, Martin L. and Lois Wladis Hoffman. Review of Child Development Research. New York, Russell Sege Foundation. 1964. 547 p.
- Hurlock, Elizabeth B. Adolescent Development. 3 rd ed. New York, McGraw - Hill Book Company, 1976. 719 p.
- Child Development. 6 th ed. New York, McGraw - Hill Book Company, 1978. 776 p.
- Kemp, C Gratton. Perspectives on The Group Process. Boston. Houghton Mifflin, 1964. 388 p.
- Kimball, Ronald and Charles J. Gelso, "Self Actualization in Marathon Growth Group Do the Strong and Strong" Journal of Counseling Psychology. 21 : 32 - 42, January 1974.

- Loefer, L. K. "Some aspect of group dynamics". International Journal of Group Psychotherapy. 1 : 5 - 19, 1957.
- Luft, Joseph. Group Process ; and introduction to group dynamics. 2 nd ed. Palo Alto, Calif, National Press Books, 1970. 122 p.
- McIntire, Walter J. "The Impact of E - Group Experience on Level of Self - Actualization" Small Group Behavior. 456 - 459, November 1973.
- Mitton, Betty L. and Dale B. Harris. "The Development of Responsibility in Children" The Child : A Book of Reading. 46 : 407 - 416, 1962.
- Mussen, Paul H., John J. Conger and Jeromes Kagan. Child Development and Personality. Tokyo, John Weatherhill, Inc., 1969. 795 p.
- Napier, Rodney M. and Matti K. Gershenfeld. Group : Theory and Experience. Boston, Houghton Mifflin Company, 1973. 148 p.
- Peck, R.F. and R.J. Havighurst. Child Development and Personality. New York, John Willey & Sons Inc., 1963. 237 p.
- Quinan, James F. and Melvin L. Foulds. "Marathon Group Facilitator of Personal Growth." Journal of Counseling Psychology. 17 : 145 - 149, March 1970.
- Ragon, William B. and Gene D. Shepherd. Modern Elementary Curriculum. 4 th ed. New York, Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1971.
- Rappaport, Julian and et. al., "Modeling, Sensitivity Training and Instruction." Journal of Consulting and Clinical Psychology. 40 : 99 - 107, January 1973.
- Rogers, Carl R. Encounter Groups. New York, Horrer & Row, 1970. 174 p.
- Smart, Mollies S. Children Development and Relationship. New York, The Macmillan Company, 1967. 582 p.
- Strang, Ruth. Group Work in Education. New York, Harper & Brothers Publishers, 1958. 322 p.
- Treppa, Jerry A. and Lawrence Frike. "Effects of Marathon Group Experience" Journal of Counseling Psychology. 19 : 466 - 468, September 1972.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

1. โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม
2. แบบประเมินผลการฝึกกิจกรรมกลุ่ม
3. แบบสอบถามความรับผิดชอบ

โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

วัน/เวลา	กิจกรรม	อุปกรณ์
3 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.10 น.	- ปฐมนิเทศ - บิงโก - ฉันทาคา	- โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม - ตารางบิงโก ปากกา/ดินสอ - กระดาษ 8" x 11" ปากกา เข็มหมุด เทปเพลง
5 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- วงเวียนวรรณกรรม - ต่อประโยคเป็นเรื่องสั้น ๆ - ระดมสติปัญญา	- ชิ้นส่วนประโยค - กระดาษ ปากกา/ดินสอ
7 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- การต่อรูปสี่เหลี่ยม	- กระดาษตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส 5 รูป
10 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- ลามาคกร	- ชิ้นส่วนเนื้อเรื่อง
14 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- ต่อชิ้นส่วนอุปกรณ์ (jigsaw)	- ชิ้นส่วนอุปกรณ์
17 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- ช่วยคนเร่ล้อม	- นิทาน, กระดาษ

วัน/เวลา	กิจกรรม	อุปกรณ์
19 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- ภาพถ่ายเป็นโปสเตอร์	- รูปภาพ, กรรไกร, กาว, สีเมจิก, กระดาษขนาด 20" x 32"
21 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- หีบของบนโต๊ะ	- ของให้สมาชิกเลือก เช่น ปากกา, ยางลบ, สมุดโน้ต, ไม้โปรแทรกเตอร์ ฯลฯ
24 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- ดอกทานตะวัน	- ภาพดอกทานตะวันและชิ้นส่วนดอกทานตะวัน
26 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- ปลาทองในอ่างแก้ว	- วัสดุต่าง ๆ เช่น เหนียว, ยางรัดของ กระดาษสี กรรไกร, ไม้จิ้มฟัน คลิป กาว กระดาษขนาด 12" x 15" ฯลฯ
28 สิงหาคม 2524 15.30 - 17.00 น.	- ใต้นักเรียนวางแผนทำกิจกรรมร่วมกันในครั้งต่อไป	- กระดาษ ปากกา/ดินสอ
4 กันยายน 2524 15.30 - 17.30 น.	- การแสดงของนักเรียน - ทำแบบประเมินผลการฝึกกิจกรรมกลุ่ม	- แบบประเมินผลการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

ประชุมพิเศษ

- จุดมุ่งหมาย : เพื่อให้สมาชิกเข้าใจถึงระเบียบ วิธีการ และความมุ่งหมาย ในการเข้าร่วมกลุ่ม
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 15 - 20 นาที
- อุปกรณ์ : โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม จำนวน 16 แผ่น
- วิธีดำเนินการ :
1. สมาชิกและผู้ดำเนินการนั่งเป็นวงกลม ผู้ดำเนินการแจก โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่มแก่สมาชิกทุกคน
 2. ผู้ดำเนินการชี้แจงรายละเอียดตลอดจนการปฏิบัติในการ ทำกิจกรรมกลุ่ม
 3. สมาชิกซักถามปัญหาที่ไม่เข้าใจ จากนั้นผู้ดำเนินการและ สมาชิกช่วยกันสรุปเพื่อความเข้าใจร่วมกัน
 4. ปิดการประชุมพิเศษ

ครั้งที่ 1

- จุดมุ่งหมาย : เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย และความเป็นกันเองระหว่างสมาชิก
- ขนาดของกลุ่ม : 10 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง 20 นาที
- กิจกรรมที่ใช้ : บิงโก และ ฉันทาคือใคร
- กิจกรรมที่ 1 : บิงโก
- อุปกรณ์ : 1. กระดาษตารางบิงโก
2. ปากกาหรือดินสอ
- วิธีดำเนินการ : 1. แจกตารางบิงโกให้สมาชิกคนละแผ่น ปากกาหรือดินสอ คนละ 1 แท่ง
2. ผู้ดำเนินการอธิบายวิธีเล่น "ให้สมาชิกเขียนชื่อของตนในช่องที่มีดอกไม้ แล้วกากบาทคร่อมไว้เป็นตัวอย่างของบิงโก เสร็จแล้วให้ลาฉาย เซ็นต์ของเพื่อน โดยให้เพื่อนเซ็นต์ชื่อเพื่อนออกลงในช่องสี่เหลี่ยมพร้อมกับคำถาม เจ้าของลายเซ็นต์ 1 คำถาม จดคำตอบไว้ใต้ชื่อคำถามที่ถาม เพื่อนแต่ละคนจะต้องไม่ซ้ำกัน และเป็นคำถามที่ช่วยให้อุจจุกและเข้าใจเพื่อนเรายิ่งขึ้น ผู้ที่ได้ลายเซ็นต์ครบทุกช่องเป็นคนแรก ให้มารายงานตัวกับผู้ดำเนินการ แล้วไปนั่งโต๊ะพิเศษกลางห้อง นอกนั้นใครเสร็จแล้วให้นั่งที่ว่างนี้ใช้เวลา 10 - 20 นาที หรือเมื่อสมาชิกส่วนใหญ่ได้ชื่อครบทุกช่องแล้ว"

3. เมื่อสมาชิกนั่งลงเป็นวงเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้ชนะซึ่งนั่งอยู่ตรงกลางบอกชื่อของตน ใครมีชื่อผู้ชนะอยู่ในกากบาทในช่องที่มีชื่อผู้ชนะ และรายงานให้เพื่อน ๆ ทราบว่ามีคำถามและคำตอบสำหรับผู้ชนะว่าอย่างไร
4. เมื่อคนทีปชื่อผู้ชนะรายงานตัวกันแล้ว ให้ผู้ชนะเลือกชื่อเพื่อนขึ้นมา 1 คน ใครมีชื่อผู้ถูกเลือกให้กากบาทและรายงานข้อมูลครบแล้ว ผู้ถูกเลือกคนแรกเลือกชื่อคนต่อไป ทำเช่นนั้นไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งกากบาทชื่อเพื่อนได้ 4 ชื่อ เป็นแนวเส้นตรงแนวตั้ง | แนวนอน _____ หรือแนวเฉียง \ / ให้ทราบว่าบิงโก
 กิจกรรมนี้ดำเนินไปจนกว่าจะมีผู้บิงโกแล้วประมาณ

3 - 4 คน

ตารางบิงโก

- กิจกรรมที่ 2 : ฉันทอโศก
- อุปกรณ์ : 1. กระดาษขนาด $3\frac{1}{2} \times 11$ " เขียนหัวกระดาษว่า "ฉันทอโศก"
 2. เข็มหมุด
 3. ปากกาหรือดินสอ
 4. เพลง
- วิธีดำเนินการ : 1. แจกกระดาษให้สมาชิกคนละ 1 แผ่น เข็มหมุดคนละ 2 ตัว
 2. ผู้ดำเนินการอธิบายวิธีเล่นให้สมาชิก
 - ให้เวลา 10 นาที ให้สมาชิกตอบคำถาม 10 คำถามว่า "ฉันทอโศก" ให้เขียนตัวโต ๆ อ่านง่าย ๆ
 - เสร็จแล้วให้สมาชิกขีดกระดาษกับเส้นที่หน้าอก
 - ให้สมาชิกเดินไปรอบ ๆ ห้อง กล้ายงานปาร์ตี้ โดยไม่มีการพูด (ผู้ดำเนินการเปิดเพลงเบา ๆ) แล้วไปหยุดตรงหน้าสมาชิกอื่น ๆ ทีละคน ให้สบตากันเมื่อเผชิญหน้าแล้วอ่านข้อความ
 - ได้เลื่อนไปยังคนอื่น ๆ ทุก ๆ 1 นาที จนครบทุกคน
 - ให้สมาชิกกลับไปหาบุคคลที่ตนสนใจ 2 หรือ 3 คน ให้คุยกันและถามคำถามต่าง ๆ ที่ตนอยากรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสมาชิกผู้นั้น โดยเป็นคำถามซึ่งต่างไปจากที่เคยพูดคุยกัน ช่วงนี้ให้เวลาประมาณ 10 นาที
 3. เมื่อครบกำหนดเวลาแล้วให้สมาชิกทั้งหมดมานั่งรวมกันเป็นวงกลม แล้วให้สมาชิกรายงานว่าเขาได้คุยกับใครบ้าง และใครอะไรจากเพื่อนบ้าง
 4. ผู้ดำเนินการและสมาชิกช่วยกันอภิปราย และสรุปผลที่ได้จากการทำกิจกรรมทั้ง 2 อย่างที่ผ่านมา

ครั้งที่ 2

- จุดมุ่งหมาย : เพื่อให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่น ยอมรับกัน ให้ความรัก ความสนใจ
กัน มีอิสระในการคิด และรู้สึกว่าคุณเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง 30 นาที
- กิจกรรมที่ใช้ : วงเขียนวรรณกรรม, ทวประโยชน์เป็นเรื่องสั้น ๆ, ระดมสติปัญญา
- กิจกรรมที่ 1 : วงเขียนวรรณกรรม
- อุปกรณ์ : -
- วิธีดำเนินการ :
1. ให้สมาชิกทั้งหมดนั่งเป็นวงกลม
 2. ผู้ดำเนินการบอกให้สมาชิกทราบว่า จะให้สมาชิกทั้งหมด
ช่วยกันแต่งนิทานขึ้นมาเรื่องหนึ่ง โดยให้สมาชิกคนใดคนหนึ่ง
เป็นคนเริ่มต้น และสมาชิกคนต่อ ๆ ไปจะต้องแต่งเนื้อเรื่อง
ให้สอดคล้องกัน เรียงตามลำดับไป และนิทานจะจบลง
ที่สมาชิกคนสุดท้าย และขอให้สมาชิกยึดถือกติกาดังนี้
- สมาชิกจะต้องไม่หัวเราะ คำเหน็บหรือวิพากษ์วิจารณ์
เพื่อน
 3. เมื่อสมาชิกเข้าใจแล้วให้เริ่มต้นได้
 4. เมื่อครบทุกคนแล้ว ให้สมาชิก 1 คน เป็นตัวแทนของกลุ่ม
ออกมาเล่านิทานที่ช่วยกันแต่งขึ้น
 5. เมื่อเล่าจบแล้ว ผู้ดำเนินการขอให้สมาชิกช่วยกันแต่งอีก
เรื่องหนึ่ง โดยเปลี่ยนให้สมาชิกคนที่จบสุดท้ายในรอบแรก
เป็นคนเริ่มต้นและคนเริ่มต้นในรอบแรกกลับเป็นคนสุดท้าย
 6. เมื่อครบทุกคนแล้ว ขอให้ตัวแทนของกลุ่มคนใหม่ออกมา
เล่าเรื่องที่ช่วยกันแต่ง

7. หลังจากนั้น ให้สมาชิกแต่ละคนรายงานความคิดและความรู้สึก
ของคนที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมนี้ และช่วยกันสรุปผล
ที่ได้จากกิจกรรมนี้

- กิจกรรมที่ 2 : คือประโยคเป็นเรื่องสั้น ๆ
- อุปกรณ์ : ชิ้นส่วนประโยคในเรื่องสั้น จำนวน 16 ชิ้น
- วิธีดำเนินการ :
1. ให้สมาชิกนั่งเป็นวงกลม
 2. ผู้ดำเนินการแจกชิ้นส่วนให้สมาชิกคนละ 1 ชิ้น แล้วให้สมาชิก
ช่วยกันเรียงประโยคเหล่านี้ให้เป็นเรื่องสั้น เรื่องหนึ่ง
ภายในเวลา 10 นาที
 3. เมื่อหมดเวลาให้สมาชิกกลับมานั่งเป็นวงกลม ดึงชิ้นส่วน
คนละ 1 ชิ้น โดยเรียงประโยคให้ถูกต้อง แล้วให้แต่ละคน
อ่านประโยคของตนเองออกเป็นเรื่องตามที่เรียงไว้
 4. เมื่ออ่านจบแล้ว ผู้ดำเนินการและสมาชิกร่วมกันอภิปราย
เกี่ยวกับ
 - ความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของงานว่าเกิดจากอะไร
 - ความคิดและความรู้สึกของสมาชิกที่เกิดขึ้นจาก
การทำกิจกรรมนี้

ฉีกส่วนประโยค

งานปาร์ตี้

- นิค เอ อูค ตางเป็นเพื่อนกัน
- วันหนึ่งทั้งสามได้รั้บมิตร เชิญไปงานปาร์ตี้ของเพื่อน
- นิค เอ อูค ตางก็ตั้งใจ
- อูคคิดว่าว่าจะแต่งตัวให้หล่อที่สุดในงานกินนั้น
- และแล้ววันงานปาร์ตี้ก็มาถึง
- อูคจึงสวมเสื้อขาวทั้งชุด
- ส่วนนิคสวมเสื้อน้ำกาล และเอสวมเสื้อน้ำเงิน
- พอออกจากบ้านอูคพูดว่า "รอยเคียวเราลืมผ้าเช็ดหน้า"
- อูคก็ขึ้นไปห้องข้างบน
- ฝ่ายนิคและเอรอนานผัดปกติจึงตามขึ้นไป
- ทั้งสองเห็นอูคสองกระจกหน้ายครั้งก็เข้าไปตามว่า "นี่เหรอยที่ลืมผ้าเช็ดหน้า"
- อูคสะดุ้งทำหน้าเคอ ๆ
- ทั้งสามคนก็หัวเราะพร้อมกัน
- เสร็จแล้วทั้งสามคนก็ไปงานปาร์ตี้
- เอพูดว่า "เราทั้งสามก็สนุกกันทุกคน"
- แล้วทั้ง นิค เอ อูค ก็สนุกตลอดงานปาร์ตี้กินนั้น

- กิจกรรมที่ 3 : ระดมสติปัญญา
- อุปกรณ์ : กระดาษ, ปากกาหรือดินสอ, กระป๋องนม, ผ้าขาวม้า
- วิธีดำเนินการ :
1. แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 8 คน แจกกระดาษใหญ่กลุ่มละ 2 แผ่น ปากกาหรือดินสอกลุ่มละ 1 แท่ง
 2. ผู้ดำเนินการขอให้สมาชิกทราบว่า กิจกรรมนี้จะให้สมาชิกช่วยกันหาประโยชน์ของสิ่งของบางอย่าง ซึ่งทุกคนในกลุ่มต้องคิดและพูดออกมา โดยมีผู้ทำหน้าที่จกกลุ่มละ 1 คน ให้พยายามพูดสั้น ๆ โดยไม่มีการถามเหตุผลกัน และคนจกต้องจกทุกอย่างตามที่สมาชิกบอก
 3. บอกให้สมาชิกทราบว่าแต่ละกลุ่มจะไม่มีการแข่งขันกัน
 4. เมื่อทุกคนเข้าใจดีแล้ว ผู้ดำเนินการหยิบผ้าขาวม้าขึ้นมา แล้วถามว่า "ผ้าขาวม้ามีประโยชน์อะไรบ้าง" ให้เวลาช่วยกันหาคำตอบ 5 นาที
 5. เมื่อหมดเวลาแล้วให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาอ่านให้สมาชิกทั้งหมดฟัง
 6. ผู้ดำเนินการบอกกับสมาชิกว่าในการทำกิจกรรมครั้งที่ 1 นี้ อาจจะมีสมาชิกบางคนยังไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ขอให้นักเรียนช่วยกันอีกครั้งหนึ่ง โดยการหาประโยชน์ของกระป๋องนม (ผู้ดำเนินการยกกระป๋องนมให้สมาชิกดู) ให้เวลา 5 นาทีเท่าเดิม ในครั้งที่ 2 นี้ดำเนินการเช่นเดียวกับครั้งแรก
 7. หลังจากกิจกรรมทั้งสองครั้งสิ้นสุดลง ผู้ดำเนินการชมเชยสมาชิกที่ร่วมมือกันดี แล้วให้แต่ละกลุ่มเลือกประโยชน์ของผ้าขาวม้า และกระป๋องนมที่สำคัญและใช้มากที่สุดออกมาอย่างละ 3 อย่าง โดยที่สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็น

ชี้แจงเหตุผลของตน หรือซักถามความคิดเห็นของคนอื่น ๆ
ได้ ให้เวลา 5 นาที

หมดเวลาแล้วแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานผล

8. ให้สมาชิกกลับมารวมเป็นกลุ่มเดียว แล้วให้สมาชิกแต่ละคน
ได้รายงานความคิดและความรู้สึกของตนในการร่วมทำ
กิจกรรมนี้
9. ผู้ดำเนินการและสมาชิกช่วยกันสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม
ครั้งนี้

ครั้งที่ 3

- จุดมุ่งหมาย : 1. เพื่อให้สมาชิกได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน
2. เพื่อให้สมาชิกเห็นอุปสรรคของการทำงานร่วมกัน
3. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการ เคารพกติกา
4. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักเสียสละ
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง 30 นาที
- กิจกรรมที่ใช้ : การต่อรูปสี่เหลี่ยม
- อุปกรณ์ : กระดาษตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส 5 รูป แบ่งตามลักษณะและขนาดต่าง ๆ กัน, แมยสังเตการณ
- วิธีดำเนินการ : 1. ผู้ดำเนินการแบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 5 คน อีก 1 คน ให้เป็นผู้ตั้งเตการณกลุ่ม 1 ส่วนกลุ่มย่อยที่เหลือผู้ดำเนินการเป็นผู้สังเตการณ
2. ให้ผู้แทนทั้ง 5 คน นั่งล้อมรอบโต๊ะ และให้ผู้สังเตการณ นั่งอยู่วงนอกคอยสังเตการณ
3. ผู้ดำเนินการอธิบายวิธีดำเนินงานดังนี้
- ต่อไปนี้จะให้สมาชิกทั้ง 5 คน ของแต่ละกลุ่มทำงานอะไรสักอย่างหนึ่ง งานที่จะให้กลุ่มทำนั้นคืองานต่อชิ้นส่วนให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสโดยที่แต่ละกลุ่มจะได้ของที่มีชิ้นส่วนต่าง ๆ อยู่ ชิ้นส่วนต่าง ๆ นี้ เมื่อประกอบกันแล้วจะได้รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสจำนวน 5 รูป ซึ่งมีขนาดเท่ากัน สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มจะได้ชิ้นส่วนคนละ 3 ชิ้น งานของกลุ่มก็คือ จะต้องช่วยกันต่อรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้ได้ งานของกลุ่มจะถือ

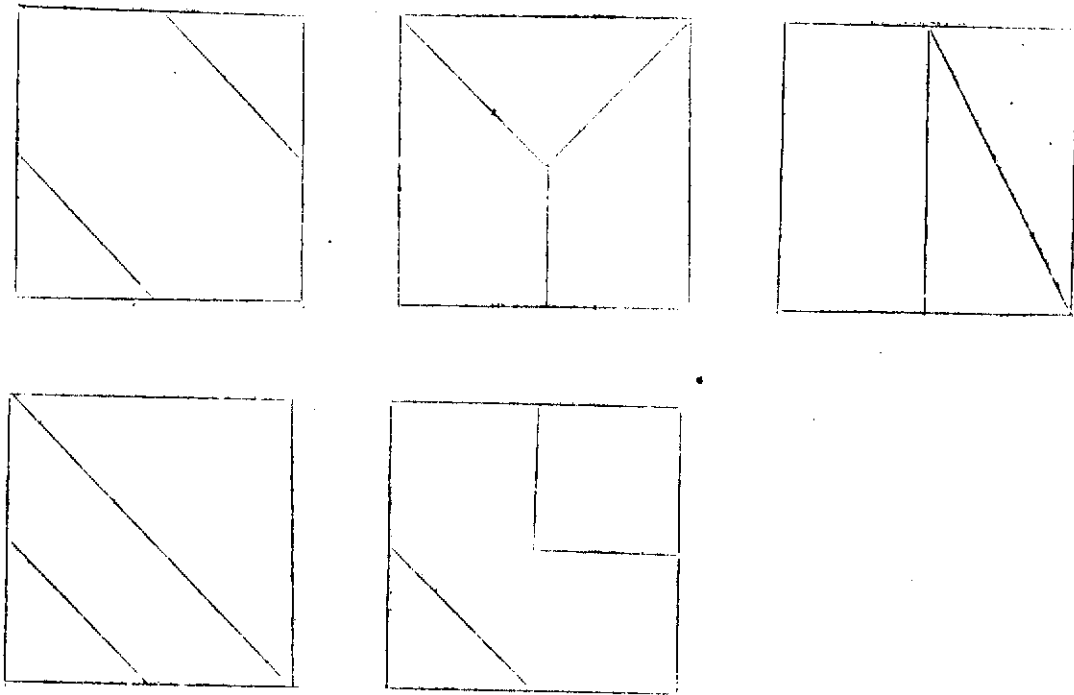
ว่าเสร็จสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนมีรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส
วางอยู่ตรงหน้าตัวเองคนละ 1 รูป การทำงานครั้งนี้
มีกติกาดังนี้

- ก. ห้ามพูด
 - ข. ห้ามขอ
 - ค. ห้ามส่งสัญญาณ
 - ง. ห้ามหยิบชิ้นส่วนของผู้อื่น แต่สามารถส่งชิ้นส่วน
ของตนไปให้ผู้อื่นได้
4. แจกแบบสังเกตการณ์ให้ผู้สังเกตการณ์ และให้คำอธิบาย
จนเป็นที่เข้าใจ
 5. ผู้ดำเนินการทบทวนวิธีการดำเนินการและให้สมาชิก
ซักถามจนเป็นที่เข้าใจแล้ว แจกของชิ้นส่วนและเริ่มจับเวลา
ให้แต่ละกลุ่มเริ่มทำงานพร้อมกัน
 6. กลุ่มใดเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ยกมือแจ้งให้ผู้ดำเนินการทราบ
ผู้ดำเนินการจะตรวจดูว่าเสร็จเรียบร้อยแล้วหรือยัง
กลุ่มที่เสร็จแล้วให้คอยกลุ่มอื่น ๆ

ในกรณีที่บางกลุ่มทำเสร็จเร็วอาจให้ลองทำอีกครั้งหนึ่ง
และในกรณีที่บางกลุ่มทำไม่ได้ และผู้ดำเนินการเห็นว่า
ได้ใช้เวลาพอสมควรแล้ว ให้ปรึกษากันแล้วลองทำงาน
ใหม่ และผู้ดำเนินการอาจช่วยแนะนำเพื่อให้กลุ่มนั้น ๆ
ทำงานได้สำเร็จจุดลงไป
 7. เมื่อทุกกลุ่มทำงานเสร็จแล้วให้กลับเข้ารวมกลุ่มใหญ่ เพื่อรวม
กันอภิปรายต่อไป
 8. ให้ผู้สังเกตการณ์ของแต่ละกลุ่มรายงานเกี่ยวกับวิธีการ
ทำงานของกลุ่มตามที่ตนสังเกต

9. ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็น และความรู้สึก เกี่ยวกับการทำงานของตน การทำงานของสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่ม และสรุปผลการทำงานของกลุ่ม ความรู้สึกของ แต่ละคนที่สังเกตได้ในขณะทำงานร่วมกัน ตลอดจนอุปสรรค ที่เกิดขึ้น โดยที่ผู้ดำเนินการใช้คำถามต่าง ๆ เช่น
- ท่านรู้สึกอย่างไรในการทำกิจกรรมนี้
 - ท่านไม่ทำตามกติกาเพราะเหตุใด
 - ท่านทำตามกติกาเพราะเหตุใด
 - ท่านคิดว่าอะไร เป็นสาเหตุให้กลุ่มของท่านทำงานล่าช้า หรือไม่สำเร็จ
 - ท่านคิดว่าอะไร เป็นสาเหตุให้กลุ่มของท่านทำงานสำเร็จ อย่างรวดเร็ว
 - ในการทำงานร่วมกันสิ่งที่จะช่วยให้งานสำเร็จมีอะไรบ้าง
10. ถามความคิดที่นักเรียนได้รับจากกิจกรรมนี้มีอะไรบ้าง
- ท่านคิดว่าข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ประโยชน์ต่อการ ปรับปรุงตนเองหรือไม่อย่างไร
 - ท่านคิดว่าในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ท่านจะต้องปรับปรุง ตนเองในด้านใดบ้างที่จะทำให้การทำงานสำเร็จจูล่วง ไปด้วยดี
 - ท่านเคยประสบปัญหาการทำงานร่วมกันหรือไม่ ลองยก ตัวอย่างและมีวิธีแก้ได้อย่างไร
11. ถามนักเรียนในเรื่องการนำความคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง (ผู้ดำเนินการ เขียนสรุปบนกระดาน)

ภาพสี่เหลี่ยมจัตุรัส 5 รูป

แบบสังเกตการณ์

ขอให้ผู้สังเกตสังเกตการณ์ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. บรรยากาศในการทำงานของกลุ่มเป็นอย่างไร
2. มีการช่วยเหลือกันบ้างไหม ช่วยอย่างไร
3. มีสมาชิกไม่ปฏิบัติตามกติกาหรือไม่
4. สาเหตุที่กลุ่มทำงานสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว
5. สาเหตุที่กลุ่มทำงานล่าช้า
6. สังเกตพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนในขณะที่ทำงาน
7. อื่น ๆ ที่สังเกตได้

ครั้งที่ 4

- จุดมุ่งหมาย : 1. เพื่อให้สมาชิกฝึกการทำงานอย่างมีขั้นตอนและศึกษาวิธีแก้ปัญหา
2. เพื่อให้สมาชิกได้เห็นความสำคัญของทุกคนในการทำงานให้สำเร็จ
3. เพื่อให้สมาชิกได้ศึกษาอุปสรรคของการทำงานร่วมกัน
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง 30 นาที
- กิจกรรมที่ใช้ : ลามาทกร
- อุปกรณ์ : ชิ้นส่วนเนื้อหาของเรื่องลามาทกร 1 ชุด
- วิธีดำเนินการ : 1. ให้สมาชิกทุกคนนั่งล้อมกันเป็นวงกลม และผู้ดำเนินการนำ
เขาเรื่องควยการสนทนา เรื่องการทำงาน, ปัญหาในการทำงานที่สมาชิกได้ประสบมา และผลสรุปของกิจกรรมคราวที่แล้ว
2. ผู้ดำเนินการให้คำอธิบายแก่สมาชิกกลุ่มดังนี้
กิจกรรมที่จะทำต่อไปนี้คือขอให้กลุ่มร่วมกันทำงานชิ้นหนึ่ง โดยจะให้ เป็นนักสืบคดีฆาตกรรมรายหนึ่ง จากชิ้นส่วนที่แจกให้ สมาชิกคนละ 1 - 2 ชิ้น ในเวลา 45 นาที (หรือเร็วกว่านี้) งานที่กลุ่มจะต้องช่วยกันทำคือ การช่วยกันสืบหาคำตอบของคำถามต่อไปนี้
1. ใครคือฆาตกร
 2. ฆาตกรใช้อาวุธอะไร
 3. การฆาตกรรมเกิดขึ้นที่ไหน
 4. การฆาตกรรมเกิดขึ้นเวลาใด
 5. อะไรคือสาเหตุของการฆาตกรรม

- ผู้นำกิจกรรมนี้ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกติกา 2 ข้อคือ
1. ห้ามลุกจากที่นั่ง
 2. ห้ามส่งชิ้นส่วนของตนให้ผู้อื่นดู
3. ผู้ดำเนินการเขียนปัญหาตั้ง 5 ข้อ และกติกาลงบนกระดาน ให้สมาชิกกลุ่มดู
 4. หาอาสาสมัคร 1 คน เป็นผู้สังเกตการณ์ให้ช่วยบันทึกวิธีการทำงานของกลุ่มและปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม
 5. เมื่อสมาชิกทุกคนเข้าใจและพร้อมแล้ว ให้ผู้สังเกตการณ์ช่วยแจกชิ้นส่วนให้แกสมาชิกทุกคนในกลุ่ม และให้ลงมือได้
 6. เมื่อได้เวลาให้กลุ่มตอบคำถามที่ได้แล้ว ถ้ายังไม่ถูกเฉลยเฉพาะข้อที่ถูก และให้คิดหาคำตอบตามข้อที่ยังไม่ถูกมาให้หมด
ถ้าสมาชิกยังหาคำตอบไม่ได้ และผู้นำกลุ่มดำเนินการเห็นว่าใช้เวลามากแล้ว ผู้ดำเนินการอาจช่วยแนะนำเพื่อให้สมาชิกทำงานได้เสร็จลุล่วงไป
 7. เมื่อกลุ่มปฏิบัติงานเสร็จแล้ว ให้ผู้สังเกตการณ์รายงานสิ่งที่ได้สังเกต
ถามผู้ปฏิบัติการทำงานอย่างไร
 1. มีการวางแผนหรือไม่
 2. ขั้นตอนการดำเนินงาน
 3. วิธีการรวบรวมข้อมูลและการแก้ปัญหา
 4. การสรุป (หาคำตอบ)
 8. ชักถามความรู้ลึกของสมาชิกที่ไม่พูด ไม่แสดงออก หรือแสดงออกมากเป็นพิเศษ

9. ให้สมาชิกช่วยกันให้ข้อคิดต่าง ๆ ในเรื่องวิธีการทำงาน
ขั้นตอนในการแก้ปัญหา บทบาทสมาชิกกลุ่มที่จำเป็นและอื่น ๆ
โดยผู้ดำเนินการช่วยสรุปเชื่อมโยงความคิดเห็นของสมาชิก
และสรุปเพิ่มเติมตามความเหมาะสม
10. ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าจะนำข้อคิดที่ได้นี้ไปใช้ประโยชน์
ในชีวิตประจำวัน และการทำงานอื่น ๆ ได้อย่างไร
ผู้ดำเนินการเขียนข้อสรุปลงบนกระดาน

แบบสังเกตการณ์

1. การดำเนินงานของกลุ่มเป็นอย่างไร
2. การรวบรวมข้อมูล และวิธีการให้ข้อมูล
3. การพูดและการซักถามในระหว่างงานกลุ่ม
4. การแสดงออก ท่าทางของสมาชิกกลุ่ม
5. การตัดสินใจสรุปของกลุ่ม
6. บรรยากาศของการทำงาน

ชิ้นส่วน "อาชญากรรม"

1. นายมนู แยกลูกค้าของนายจรุง ทำให้การค้าของนายจรุงต่ำไปมาก
2. นายจรุงเคยพูดว่าจะฆ่านายมนูสักวันหนึ่ง
3. นางสาวสายใจเห็นนายมนูไปถึงอพาร์ทเมนต์ที่นายจรุงอยู่เวลา 23.40 น.
4. ในห้องของนายจรุงมีขวดเหล้าเปล่าวางอยู่หลายขวด
5. คนเฝ้าลิฟท์ให้การว่ามักจะได้เห็นภรรยานายมนูเดินไปจากตึกพร้อม ๆ กับนายไสว
6. ตำรวจพบศพของนายมนูในสวนลุมพินี
7. เมื่อตำรวจพบศพนายมนู เขามีบาดแผลเหวอะหวะที่ข้างหลังและกระสุนฝังใน 1 นัดที่ข้อศอกขวา
8. จากผลการพิสูจน์ศพ นายแพทย์ลงความเห็นว่าคุณนายมนูตายก่อนที่จะตำรวจจะพบศพ ประมาณ 1/2 ชั่วโมง
9. ภรรยาของนายมนูหายไปหลังจากการฆาตกรรม
10. ที่สนามหญ้าข้างบ้านนางสาวสายใจ มีรอยถูกเหยียบย่ำ และถูกฉลาก
11. คนเฝ้าลิฟท์บอกว่าเขาเห็นนางสาวสายใจ อยู่ที่ห้องโถงของตึกอพาร์ทเมนต์ ตอนที่เขาออกจากอยู่เวร

12. กระสุนปืนที่ได้จากศพของนายมนู เป็นกระสุนชนิดเดียวกับที่นายจรุงได้ยิงคนร้าย
13. มีดที่เปื้อนเลือดของนายมนูนั้นมีรอยนิ้วมือของนายไสวที่ค้ำมีด
14. คนเฝ้าลิฟท์ที่เห็นนายมนูเดินโซเซเริ่มเลือดไหลที่ข้อศอกขวาเล็กน้อย
15. ตำรวจพยายามตามตัวนายจรุง แต่ปรากฏว่านายจรุงหายตัวไปแล้ว
16. ตำรวจพบมีดเปื้อนเลือดคนนายมนู ในสนามหญ้าหน้าบ้านนางสาวสายใจ
17. นางสาวสายใจมักจะเดินกับนายมนูบ่อย ๆ
18. คนเฝ้าลิฟท์เห็นนายมนูเดินไปที่ห้องของนายไสว เวลาประมาณเที่ยงคืน
19. ตำรวจพบศพนายมนูเวลา 24.30 น.
20. ปืนของนายจรุง ถูกใช้ยิงไปเพียงหนึ่งนัด
21. ศพของนายมนูมีกลิ่นเหม็นฉาว ๆ คืดปาก
22. ตำรวจไม่สามารถหาตัวนายไสวได้หลังจากการฆาตกรรม
23. สภาพศพของนายมนู มีรอยถลอกปอกเปิกคล้ายกับว่าถูกลากมาไกล
24. นายจรุงยังผู้บุกรุกเข้ามาในห้องนอนของเขาเมื่อเวลาเที่ยงคืน
25. ตำรวจพบคราบเลือดของนายมนูบนพรมที่ปูตรงทางเดินข้างห้องนายจรุง

คำถาม

คำถาม	คำตอบ
1. ฆาตกรคือใคร	1. นายไสว
2. ฆาตกรใช้อาวุธอะไร	2. มีด
3. การฆาตกรรมเกิดขึ้นที่ไหน	3. ที่ห้องนายไสว
4. การฆาตกรรมเกิดขึ้นเวลาเท่าใด	4. ประมาณเที่ยงคืนกว่าเล็กน้อย
5. อะไรคือสาเหตุของการฆาตกรรม	5. ชู้สาว

ครั้งที่ 5

- จุดมุ่งหมาย :
1. เพื่อฝึกให้สมาชิกมีความพยายามในการทำงาน
 2. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการทำงานอย่างมีขั้นตอน
 3. เพื่อให้สมาชิกรู้จักแบ่งงานกันทำ และมีความรับผิดชอบ
ในหน้าที่ของตน
- ขนาดของกลุ่ม :
- เวลา :
- กิจกรรมที่ใช้ :
- อุปกรณ์ :
- วิธีดำเนินการ :
1. แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4 คน
 2. บอกสมาชิกวางแผนที่จะให้กลุ่มช่วยกันทำ คือ คัดชิ้นส่วน
อุปกรณ์ตามแบบที่มีให้ ให้เวลา 1 ชั่วโมง
 3. เมื่อสมาชิกเข้าใจแล้ว ให้ตัวแทนออกมารับอุปกรณ์
 4. กำหนดเวลาแล้ว มีบางกลุ่มยังไม่สำเร็จ จะให้ทำต่อ
จนเสร็จ กลุ่มที่เสร็จก่อนให้ระ หรือให้ลองทำใหม่
 5. เมื่อทุกกลุ่มเสร็จแล้ว ให้นำผลงานมาส่งผู้ดำเนินการ
แล้วให้สมาชิกรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน แสดงผลงานของทุก
กลุ่มให้สมาชิกทั้งหมดชม
 6. ให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมารายงานการทำงานของกลุ่ม
 7. ให้สมาชิกทั้งหมดร่วมกันอภิปรายถึงการทำงานของตนเอง
ในกลุ่มและความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการทำงานกลุ่มครั้งนี้ และ
ร่วมกับอภิปรายถึงบทบาทที่จำเป็นของสมาชิก ในการที่จะ
ช่วยทำให้งานสำเร็จ

- อุปสรรคสำคัญที่ทำให้ทำงานไม่สำเร็จ
 - องค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้งานสำเร็จได้ด้วยดี
 - ผลเสียจากการทำงานไม่สำเร็จ
 - ข้อคิดและผลสรุปที่ได้จากกิจกรรมนี้
8. ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์ด้านใด
 ใดบ้าง ให้สมาชิกรวมอภิปราย พร้อมทั้งยกตัวอย่าง

ครั้งที่ 6

- จุดมุ่งหมาย : 1. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการใช้เหตุผล
2. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการยอมรับความคิดและการตัดสินใจ
ของผู้อื่นในการทำงานร่วมกัน
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง - 1 ชั่วโมง 30 นาที
- กิจกรรมที่ใจ : ช่วยคนเรือลม
- อุปกรณ์ : นิตานคนเรือลมพร้อมภาพประกอบ, ปากกาหรือดินสอ, กระดาษ
- วิธีดำเนินการ : 1. ผู้ดำเนินกิจกรรมแจกกระดาษและปากกาให้สมาชิก
2. ผู้ดำเนินกิจกรรมเล่านิทานเรื่อง "คนเรือลม" ให้สมาชิกฟัง
โดยมีภาพประกอบ
3. เมื่อเล่าจบให้สมาชิกแต่ละคนพิจารณาจัดอันดับตัวละคร
ในเรื่องที่ต้องการให้ความช่วยเหลือ 3 คน โดยเรียง
ลำดับจากผู้ที่ต้องการให้ความช่วยเหลือมากที่สุดลดหลั่น
กันไป
4. เสร็จแล้วแบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 5 - 6 คน
แล้วให้สมาชิกในกลุ่มย่อยช่วยกันพิจารณาจัดอันดับตัวละคร
ที่กลุ่มต้องการให้ความช่วยเหลือ 3 คน โดยเรียงตาม
ลำดับเช่นเดียวกัน ให้เวลาช่วยกันคิด 10 นาที
5. เมื่อหมดเวลาให้แต่ละกลุ่มไปเขียนคำตอบบนกระดาน
6. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมาบรรยายงานวิธีการทำงานของกลุ่ม
7. ให้สมาชิกทั้งหมดกลับมานั่งรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน และร่วมกัน
อภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

- คำตอบของกลุ่มใดถูกต้องที่สุด เพราะเหตุใด
- เพราะเหตุใดจึงตัดสินใจว่าใครถูกต้องที่สุดไม่ได้
- สมาชิกคนใดยังไม่พอใจคำตอบของกลุ่ม เพราะเหตุใด
- สมาชิกคนใดเปลี่ยนความคิดหลังจากฟังสมาชิกคนอื่นพูดแล้วทำไมจึงเปลี่ยนใจ
- อะไรที่ช่วยให้แต่ละกลุ่มทำงานสำเร็จลงได้
- ถ้าทุกคนยึดมั่นแต่ความคิดของตนเองงานจะสำเร็จได้หรือไม่
- นักเรียนจะนำข้อคิดจากกิจกรรมนี้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันอะไรได้บ้าง

8. ผู้ดำเนินการ เชื่อมโยงความคิดของสมาชิกและช่วยสรุปให้สมาชิกได้เห็นว่าคุณแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความรู้ ทัศนคติและการแสดงออก เพราะคนเรามีประสบการณ์และค่านิยมที่ต่างกันไป จึงทำให้คนเราเกิดความขัดแย้งกัน แต่เราก็สามารถทำงานร่วมกันได้ ถ้าเรารู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ลดการยึดมั่นในความคิดของตน ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วจะมีผลเสียต่อการทำงานร่วมกัน ทำให้ขาดความร่วมมือ งานที่ได้กับมอหมายย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ ผลเสียอื่น ๆ ก็จะมาตาม

นิทาน "เรือลม"

มีเรือลำหนึ่งแล่นอยู่ในทะเล เรือลำนั้นมีผู้โดยสาร 7 คนคือ

1. เด็กชายอายุ 8 ปี
2. หญิงสาวอายุ 23 ปี กำลังมีครรภ์แก่
3. ชายหนุ่มอายุ 28 ปี เป็นพนักงานบัญชีของธนาคารแห่งหนึ่ง และเป็นสามีของหญิงมีครรภ์
4. พระสงฆ์อายุ 60 ปี เป็นพระที่มีคนนับถือมาก
5. นายแพทย์ที่มีความสามารถดีเด่น อายุ 55 ปี
6. นางพยาบาลสาวโสด อายุ 27 ปี
7. นักกีฬาหนุ่มที่ทำชื่อเสียงให้กับประเทศ อายุ 21 ปี

ขณะที่เรือกำลังแล่นอยู่กลางทะเลนั้นก็บังเอิญประสพพายุทำให้เรืออัปปางลงพอดีมีเรือของชาวประมงผ่านมา และเขาสามารถช่วยผู้โดยสารเหล่านั้นได้เพียง 3 คนเท่านั้น เพราะเรือมีขนาดเล็ก ถ้าบรรทุกผู้โดยสารเกินกว่านี้ เรืออาจจะถูกพายุพัดจนล่มเช่นกัน ดังนั้นผู้ที่ไปได้รับการช่วยเหลืออีก 4 คนจะต้องตายหมด เพราะกระแสน้ำเชี่ยวกราก และคลื่นลมแรงมาก

ครั้งที่ 7

- จุดมุ่งหมาย : 1. เพื่อเปิดความสามารถในการแก้ปัญหา
2. เพื่อเปิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เพื่อให้สมาชิกรู้จักแบ่งงานกันทำและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง 30 นาที
- กิจกรรมที่ใช้ : ถ่ายภาพเป็นโปสเตอร์
- อุปกรณ์ : รูปภาพ, กรรไกร, กระดาษขนาด 20" x 32"
กาว, สีเมจิก
- วิธีดำเนินการ : 1. นำเข้าเรื่องด้วยการสนทนา เรื่องการทำงาน โดยใช้ผลสรุปของกิจกรรมที่ผ่านมาแล้ว
2. แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4 คน
3. ผู้ดำเนินการบอกสมาชิกว่า จะให้สมาชิกแต่ละกลุ่มช่วยกันทำงานกลุ่มละ 1 อย่าง งานที่จะให้ทำคือ ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มช่วยกันทำ โปสเตอร์เกี่ยวกับเรื่องอะไรก็ได้ โดยใช้ภาพจากหนังสือที่แจกให้ ให้บอกด้วยว่าเป็นโปสเตอร์เรื่องอะไร ให้เวลาทำ 1 ชั่วโมง
4. เมื่อสมาชิกเข้าใจแล้ว ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มมารับอุปกรณ์แล้วเริ่มลงมือทำได้
5. เมื่อหมดเวลาแล้วให้แต่ละกลุ่มนำผลงานมาส่ง แล้วให้สมาชิกรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน
6. ผู้ดำเนินการนำผลงานของทุกกลุ่มมาแสดงให้สมาชิกทุกคนดู

และให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมารายงานวิธีการทำงานของแต่ละกลุ่มให้สมาชิกทั้งหมดทราบ

7. ให้สมาชิกทุกคนช่วยกันอภิปราย เกี่ยวกับ
 - วิธีการทำงานให้ประสบผลสำเร็จในระยะเวลาจำกัด
 - บทบาทของสมาชิกที่จะช่วยให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว
8. ผู้ดำเนินการและสมาชิกช่วยกันสรุปผลที่ได้จากกิจกรรมนี้และการนำข้อคิดจากกิจกรรมนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ครั้งที่ 8

- จุดมุ่งหมาย : 1. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
2. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักการเสียสละ
3. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักรับผิดชอบต่อสมาชิกในกลุ่ม
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง - 1 ชั่วโมง 30 นาที
- กิจกรรมที่ใช้ : หีบของบนโต๊ะ
- อุปกรณ์ : สิ่งของที่ให้สมาชิกเลือก เช่น ปากกา, สมุดโน้ต, าลา
- วิธีดำเนินการ : 1. แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 5 - 6 คน
2. ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มย่อยนั่งรอบโต๊ะ บนโต๊ะมีสิ่งของให้สมาชิกเลือก สิ่งของที่จัดให้มีสมุดโน้ต, ปากกา, ไม้โปรแทรกเตอร์, ยางลบหมึก, ลูกกวาด ซึ่งของเหล่านี้จะมีจำนวนน้อยกว่าจำนวนสมาชิก 1 ชิ้น
3. ผู้ดำเนินการบอกสมาชิกว่า ให้สมาชิกคิดไว้ในใจว่าอยากได้ของสิ่งใดที่วางอยู่บนโต๊ะ (ให้เวลาคิด 2 นาที)
4. หลังจากนั้นผู้ดำเนินการบอกสมาชิกว่า ของที่อยู่บนโต๊ะนี้จะให้สมาชิกเลือกหยิบสิ่งที่ตนพอใจคนละ 1 ชิ้น และเมื่อเลือกหยิบไปแล้วของสิ่งนั้นจะเป็นสมบัติของสมาชิกผู้นั้น
5. เมื่อสมาชิกเข้าใจวิธีการแล้ว ให้สัญญาณลงมือเริ่มกิจกรรม
6. ผู้ดำเนินการเป็นผู้สังเกตการณ์พฤติกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่ม ทิ้งระยะจากที่ให้สมาชิกเลือกของ 5 - 10 นาที แล้วให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมารายงานบรรยากาศของกลุ่มขณะให้สมาชิกเลือกหยิบของ

7. ให้สมาชิกแต่ละคนรายงานพฤติกรรม, ความคิด, ความรู้สึก
ของตนในการทำกิจกรรมนี้
8. ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่ม
9. ให้แต่ละกลุ่มออกมารายงานการแก้ปัญหาในกลุ่ม
10. ให้สมาชิกรวมเป็นกลุ่มเดียว เพื่อช่วยกันอภิปรายและสรุปผล
ที่ได้จากกิจกรรม
11. ผู้ดำเนินกิจกรรมถามสมาชิกว่า ในชีวิตประจำวันนักเรียนเคย
ประสบเหตุการณ์เช่นนี้บ้างหรือไม่ นักเรียนทำอย่างไร
พร้อมทั้งยกตัวอย่าง
 - ถ้านักเรียนเห็นเพื่อนหรือคนอื่น ๆ เตือนร้อน,
มีความทุกข์ นักเรียนจะทำอย่างไร
 - กิจกรรมนี้ให้ช้คิดอะไรกับนักเรียนบ้าง
 - นักเรียนจะนำข้อคิดจากกิจกรรมนี้ไปใช้ในด้านใด
ใ้บ้าง

ครั้งที่ 9

- จุดมุ่งหมาย : 1. เพื่อฝึกให้สมาชิกมีความละเอียดรอบคอบ
2. เพื่อฝึกให้สมาชิกได้ข้อคิดในการกำหนดแผนงาน
3. เพื่อฝึกให้สมาชิกตระหนักในบทบาทและความรับผิดชอบ
ของตนในด้านการสื่อความหมาย
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง 30 นาที
- กิจกรรมที่ใช้ : หานตะวัน
- อุปกรณ์ : 1. ภาพดอกทานตะวัน และชิ้นส่วนดอกทานตะวัน 1 ชุด
2. บัตรการศึกษาสำหรับผู้วางแผนสั่งงาน ผู้ปฏิบัติงานและผู้สังเกตการณ์
- วิธีดำเนินการ : 1. แบ่งสมาชิกออกเป็น 3 พวก คือ เป็นผู้วางแผนสั่งงาน
5 คน ผู้ปฏิบัติงาน 5 คน ผู้สังเกตการณ์ 5 คน เหลืออีก
1 คน ให้เป็นผู้สังเกตการณ์ทั่วไป
2. แยกผู้ปฏิบัติงานของแต่ละกลุ่มย่อยออกไปรอนอกห้อง
แล้วแจกบัตรการศึกษาให้ศึกษา พร้อมทั้งให้คำอธิบายเพิ่มเติม
3. ผู้ดำเนินการนำภาพดอกทานตะวันออกมาให้ผู้สั่งงานดู
และแจกซองซึ่งบรรจุชิ้นส่วนดอกทานตะวันให้คนละ 1 ซอง
แล้วจึงให้คำสั่งว่า "งานของนักเรียนคือให้ร่วมมือกันทั้ง
5 คน ช่วยกันวางแผนว่าจะส่งผู้ปฏิบัติงานทั้ง 5 คนอย่างไร
จึงจะสามารถให้ผู้ปฏิบัติงานทั้ง 5 คนนั้น ช่วยกันต่อชิ้นส่วน
รูปดอกทานตะวันให้เหมือนภาพตัวอย่าง โดยการสั่งงาน
ของนักเรียนจะต้องเป็นไปตามการศึกษาที่ได้" แล้วจึงแจกบัตร
การศึกษาให้ผู้สั่งงานได้ศึกษา และให้คำอธิบายเพิ่มเติม
จนเป็นที่เข้าใจ

4. ผู้ดำเนินการแจกบัตรกติกาให้ผู้สังเกตการณ์ได้ศึกษา พร้อมทั้งให้คำอธิบายเพิ่มเติม
5. ให้ผู้ส่งงานลงมือวางแผนส่งงานได้ เมื่อเสร็จแล้วจึงเรียกผู้ปฏิบัติงานเข้ามารับงาน
6. ให้ผู้ปฏิบัติงานลงมือทำงานตามที่ได้รับมอบหมายเสร็จแล้วให้นำผลงานไปส่งให้ผู้ดำเนินการ
7. ให้สมาชิกทุกคนมานั่งรวมกันเป็นวงกลม เพื่อเปรียบเทียบภาพที่เป็นผลงานของกลุ่มกับภาพเฉลย รวมทั้งหาสาเหตุหรืออุปสรรคต่าง ๆ ในการได้ภาพนั้น
8. ร่วมกันอภิปรายบทบาทของคน ความรู้สึกที่แสดงบทบาท แนวคิดที่ได้จากกิจกรรม
9. ผู้ดำเนินการกระตุ้นให้สมาชิกอภิปรายถึงการนำแนวคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน
ผู้ดำเนินการ เชื่อมโยงความคิดของสมาชิก และสรุปเพิ่มเติม

บัตรกติกา สำหรับผู้วางแผนและส่งงาน ผู้ปฏิบัติงาน และผู้สังเกตการณ์

บัตรกติกาสำหรับผู้วางแผนและส่งงาน

1. ใช้เวลาวางแผนรวมกัน 15 นาที
2. ห้ามแลกเปลี่ยนชิ้นส่วนในช่องที่ได้รับ
3. ห้ามทำเครื่องหมายใด ๆ ลงบนชิ้นส่วนที่ได้รับ
4. การส่งงานให้ส่งกับผู้ปฏิบัติงานตัวต่อตัว ใช้เวลาประมาณ 5 นาที
5. ให้ส่งงานด้วยวาจาเท่านั้น ห้ามวาดรูปหรือขีดเขียนด้วยวิธีใดให้ผู้ปฏิบัติงานดู
6. ขณะส่งงาน ห้ามเข้าชิ้นส่วนออกมานอกช่องให้ผู้ปฏิบัติงานเห็น
7. เมื่อผู้ปฏิบัติงานเริ่มลงมือทำงานแล้ว ห้ามพูด หรือส่งสัญญาณใด ๆ ให้กับผู้ปฏิบัติงานอีก

บัตรรกติกาสำหรับผู้ปฏิบัติงาน

1. มีเวลาให้ปฏิบัติงาน 10 นาที
2. ห้ามเปิดซองดู หรือพูดคุยกับผู้ปฏิบัติงานอื่น จนกว่าจะได้รับสัญญาณให้ลงมือทำได้
3. เมื่อเริ่มทำงานแล้ว ห้ามซักถาม หรือพูดคุยกับผู้ปฏิบัติงานอื่น

บัตรรกติกาสำหรับผู้สังเกตการณ์

1. ทำหน้าที่สังเกตผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติงาน
2. ห้ามยุ่งเกี่ยวกับผู้วางแผนและสั่งงาน และกับผู้ปฏิบัติงาน

2. ชิ้นส่วนดอกทานตะวันประกอบถาด
 - 2.1 ถั่วงอกที่ไม่แห้วง - ธรรมชาติ (สีเหลือง) 5 ถั่วงอก
 - 2.2 ดอกแห้วงที่ไม่แห้วง - พิเศษ (สีเหลือง) 1 ถั่วงอก
 - 2.3 แป้นเกษตรดีคำ 1 อัน
 - 2.4 ละอองเกษตร (สีเหลือง) 16 เก็ด
 - 2.5 ฝักใหญ่ (สีม่วง) 1 ถั่วงอก
 - 2.6 ฝักเล็ก (สีม่วง) 1 ถั่วงอก
 - 2.7 ถั่วงอก (สีเขียว) 1 ถั่วงอก
 - 2.8 ใบถั่วงอก (สีเขียว) 1 ใบ
 - 2.9 ซอความ "รุ่งอรุณ" เขียนด้วยเมจิกสีแดง และซอความ "สว่าง สดชื่น เข้มแข็ง" เขียนด้วยเมจิกสีดำ
3. สีเมจิก
 - 3.1 สีแดง เพื่อเขียนคำว่า รุ่งอรุณ และแต้มจุดบนถั่วงอกที่ไม่แห้วง 1 ถั่วงอก
 - 3.2 สีดำ เพื่อเขียนคำว่า สว่าง สดชื่น เข้มแข็ง
4. ของ 5 ของ โฉมส่วนถั่วงอกใบนี้
 - 4.1 ของที่ 1 ใบ 1 ถั่วงอก 1 ถั่วงอก สีเมจิกแดง 1 แห่ง
 - 4.2 ของที่ 2 เกษตร 16 เก็ด ใบ 1 ใบ สีเบจดีคำ 1 แห่ง
 - 4.3 ของที่ 3 ถั่วงอกที่ไม่แห้วง (ธรรมชาติ) 4 ถั่วงอก
 - 4.4 ของที่ 4 ถั่วงอกที่ไม่แห้วง (พิเศษ) 1 ถั่วงอก ฝักใหญ่ 1 ถั่วงอก
 - 4.5 ของที่ 5 แป้นเกษตรดีคำ 1 อัน ฝักเล็ก 1 ถั่วงอก

ครั้งที่ 10

- จุดมุ่งหมาย :
1. เพื่อฝึกให้สมาชิกเป็นผู้มีใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็น
ของผู้อื่นที่เกี่ยวกับตนเอง
 2. เพื่อให้สมาชิกได้ฝึกแสดงบทบาทต่าง ๆ ที่มีผลต่อการ
ทำงานกลุ่ม
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง 30 นาที
- กิจกรรมที่ใช้ : ปลาทองในอ่างแก้ว
- อุปกรณ์ :
- ชุดที่ 1 กระดาษสี ไม้จิ้มฟัน กาว กรรไกร กริป
กระดาษขาวขนาด 12" x 18"
- ชุดที่ 2 เคนผ้า ยางรัดของ กาว กรรไกร
กระดาษขาวขนาด 12" x 15"
- วิธีดำเนินการ :
1. แบ่งสมาชิก เป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 8 คน จัดที่นั่งเป็น
วงกลมซ้อนกัน และนั่งประกบคู่ระหว่างคนวงในกับ
วงนอก
 2. ผู้ดำเนินการแจ้งให้สมาชิกทราบว่าต่อไปจะให้สมาชิก
วงในช่วยกันฝึกประดิษฐ์ผลงานชิ้นหนึ่ง โดยให้เวลาใน
การวางแผน และลงมือจัดทำ 20 นาที และให้สมาชิก
วงนอกเป็นผู้สังเกตการณ์ของตัวเป็นรายตัว หากมี
สมาชิกสงสัยก็อธิบายซ้ำจนเข้าใจ
 3. เมื่อสมาชิกตกลงได้แล้วว่าใครจะจับคู่กับใครแล้ว
ผู้ดำเนินการก็อธิบายต่อไปว่า "ในการประดิษฐ์ผลงาน
ชิ้นนั้น ขอให้ใช้วัสดุที่ได้รับแจกให้ครบทุกชิ้น จะจัดทำ
เป็นอะไรก็ได้ และเมื่อครบ 10 นาทีแรก จะให้คน

วงนอกซึ่งคอยสังเกตอยู่ให้ขอติชมของคุณเกี่ยวกับ
การทำงานของคุณในกลุ่ม โดยใช้เวลา 3 นาที
เสร็จแล้วให้สมาชิกวงในกลับไปปฏิบัติหน้าที่ต่ออีก
10 นาที จนครบ 20 นาที ตามที่กำหนดเวลาไว้"

4. อธิบายให้ผู้สังเกตการณ์ เข้าใจถึงบทบาทของตน
5. แลกอุปกรณ์ในกลุ่ม แล้วให้สัญญาณลงมือเริ่มงานได้
6. เมื่อหมดเวลาที่กำหนด ให้ผู้สังเกตการณ์ของแต่ละกลุ่ม
เล่าวิธีการทำงานของกลุ่มตามที่ตนได้สังเกต และให้
ขอติชมสมาชิกแต่ละคน ต่อไปจึงให้ออกาสมาชิก
ที่เข้าร่วมทำงานแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานที่ห้าว่า
รู้สึกอย่างไร พอใจหรือไม่อย่างไร
7. สลับที่สมาชิกวงในและวงนอก และเปลี่ยนบทบาทให้
ผู้สังเกตการณ์ได้มีโอกาสดลงมือทำงานบ้าง
8. ผู้ดำเนินการนำอุปกรณ์ชุดใหม่มาให้แก่สมาชิกวงในได้
ลงมือทำโดยใช้วิธีการเช่นเดียวกับครั้งแรก
9. หลังจากกลุ่มทำงานเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ผู้สังเกตการณ์
ของแต่ละกลุ่มให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการทำงานของกลุ่ม
ที่ทำงานในรอบหลัง และให้เวลาสมาชิกที่ปฏิบัติงาน
ชี้แจงความรู้สึกและเหตุผลต่าง ๆ ในการทำงาน
10. รวบรวมปัญหาเพื่อร่วมกันอภิปราย เกี่ยวกับ
 - ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานมีอะไรบ้าง
 - เราควรแก้ไข กระบวนการทำงานอะไรบ้าง
 - บทบาทที่จำเป็นในการช่วยให้งานเสร็จลงอย่างมี
ประสิทธิภาพมีอะไรบ้าง
 - สมาชิกกลุ่มควรทำอะไรบ้างที่จะช่วยให้งานเสร็จ
อย่างดี

- การตีพิมพ์ลงอย่างไรต่อความรู้สึกและพฤติกรรมของคน
 - การให้ระดมความคิดเห็น มีลักษณะอย่างไร
11. ผู้ดำเนินการ เสนอแนะให้สมาชิกชายกันทึบ และสำรวจตนเอง โดยใช้คำถาม
- เราควรทำอย่างไรถ้าได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ตนเองไม่ถนัด
 - ถ้าได้รับมอบหมายให้ทำงานแล้วปรากฏว่างานนั้นไม่เสร็จ จะเมื่อเสียอย่างไร
 - เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานกลุ่ม ในฐานะที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ดี เราควรช่วยกลุ่มอย่างไร
 - มีวิธีการอะไรที่เหมาะสมที่จะชักชวนการทำงานของผู้อื่น เพื่อให้เลิกขงก็ลดการทำงาน

ครั้งที่ 11

- จุดมุ่งหมาย : 1. เพื่อฝึกให้สมาชิกที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เพื่อฝึกให้สมาชิกรู้จักวางแผนในการทำงาน
3. เพื่อให้สมาชิกเกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 1 ชั่วโมง - 1 ชั่วโมง 30 นาที
- กิจกรรมที่ใช้ : ให้นักเรียนวางแผนทำกิจกรรมร่วมกัน
- อุปกรณ์ : กระดาษ ปากกา
- วิธีการ : 1. ผู้ดำเนินการนำเขาเรื่องด้วยการสนทนาเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันมา และบอกสมาชิกว่าหลังจากที่เราทำกิจกรรมกันมาหลายครั้ง คราวนี้จะเปิดโอกาสให้สมาชิกได้คิดกิจกรรมขึ้นมาเอง เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดง โดยจะแบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4 คน แต่ละกลุ่มให้เตรียมการแสดง 1 อย่าง ให้เวลาแสดงกลุ่มละ 10 นาที โดยจะให้แสดงในคราวต่อไป สำหรับวันนี้ขอให้สมาชิกแบ่งกลุ่มกันเองตามความสมัครใจ และร่วมกันปรึกษาเรื่องที่จะแสดง ให้เวลาปรึกษาและวางแผนงาน 45 นาที
2. สมาชิกแบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อย และแยกไปนั่งเป็นกลุ่ม ๆ ผู้ดำเนินการแจกกระดาษและปากกา ให้แต่ละกลุ่ม
3. หมดเวลาให้สมาชิก ส่งหัวข้อเรื่องที่จะแสดง และรายชื่อสมาชิก

ครั้งที่ 12

- จุดมุ่งหมาย :
1. เพื่อให้สมาชิกตระหนักถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
 2. เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสสะท้อนข้อดีข้อด้อยต่าง ๆ ที่ได้จาก การฝึกกิจกรรมกลุ่ม
 3. เพื่อให้สมาชิกตระหนักถึงความสำคัญของความรับผิดชอบต่อ และรู้ถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นมี ความรับผิดชอบต่อ
 4. เพื่อให้สมาชิกได้เห็นผลเสียของความไม่รับผิดชอบต่อ
- ขนาดของกลุ่ม : 16 คน
- เวลา : 2 ชั่วโมง
- กิจกรรมที่ใช้ : การแสดงของนักเรียน การออกแบบประเมินผล
- อุปกรณ์ : แบบประเมินผลกิจกรรมกลุ่ม
- วิธีดำเนินการ :
1. ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มออกมาแสดงกิจกรรม กลุ่มละ 10 นาที
 2. เมื่อสมาชิกแสดงกิจกรรมครบทุกกลุ่มแล้ว ให้สมาชิกมานั่ง รวมเป็นกลุ่มเดียว และให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมาเล่าถึง การทำงานของแต่ละกลุ่ม
 3. ผู้ดำเนินกิจกรรมและสมาชิกร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับ
 - ความสำคัญของความรับผิดชอบต่อ
 - พฤติกรรมที่แสดงถึงความเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อ
 - ผลเสียของความไม่รับผิดชอบต่อ
 - ข้อคิดที่ได้จากการฝึกกิจกรรมกลุ่มที่ผ่านมาทั้งหมด และการนำข้อคิดนั้นไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน

4. ไทสมาธิกตอบแบบประเมินผล
5. ผู้ดำเนินการกล่าวปิดการฝึกกิจกรรมกลุ่ม และ
รับประทานอาหารร่วมกับสมาธิก

แบบประเมินผลหลังจากการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

ชื่อ..... เลขประจำตัว..... ชั้น.....

ขอความร่วมมือจากสมาชิกทุกท่าน โปรดแสดงความคิดเห็น ทัศนคติ และความรู้สึก
ของตัวเอง ที่มีต่อฝึกกิจกรรมกลุ่มในหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้สึกของท่านโดยทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับการฝึกกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้

.....
.....
.....
.....

2. ประโยชน์ที่ท่านได้รับจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้

.....
.....
.....
.....

3. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวท่าน

.....
.....
.....
.....

4. ความรู้สึกของท่านหลังจากเสร็จสิ้นจากการฝึกกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้

.....
.....
.....
.....

5. ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขจรรยาบรรณคุณครูลงไป

.....

.....

.....

.....

6. อื่น ๆ ถ้ามี

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามความไว้ใจชอบ

ชื่อ..... เลขประจำตัว..... ชั้น.....

คำชี้แจง ในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดนี้ต้องการถามเกี่ยวกับความรู้สึก และการกระทำบางอย่างของนักเรียน โดยที่จะมีข้อความให้นักเรียนอ่านเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีความรู้สึกหรือเคยปฏิบัติมากน้อยหรือบ่อยครั้งเพียงใด ดังนั้นจึงไม่มีคำตอบใดที่ถูกหรือผิด เพราะในแต่ละข้อ แต่ละคนย่อมมีความรู้สึกหรือการปฏิบัติไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียนให้มากที่สุด คำตอบของนักเรียนจะถือเป็นความลับ และไม่มีการคะแนนสอบในโรงเรียนแต่ประการใด

วิธีการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดนี้ทั้งหมด 53 ข้อ ในแต่ละข้อจะมีช่องว่างให้เลือกตอบ 5 ช่อง ให้นักเรียนอ่านคำถามแต่ละข้อแล้วพิจารณาว่า คำตอบของข้อใดจึงจะตรงกับความรู้สึกของนักเรียนหรือสิ่งที่นักเรียนเคยปฏิบัติมา แล้วจึงกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนั้น

ตัวอย่าง

	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงปานกลาง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
๐ เมื่อครูให้ทำงานหรือการบ้านข้าพเจ้าส่งทันตามกำหนดทุกครั้ง				✓	
๐๐ เมื่อมีการอธิบายแสดงความคิดเห็น ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ฟังมากกว่าออกความคิดเห็น	✓				

	จริง มากที่สุด	จริงมาก	จริง ปานกลาง	จริงน้อย	จริง น้อยที่สุด
1. เมื่อเรียนวิชาใดไม่เข้าใจ ข้าพเจ้า จะพยายามทำความเข้าใจโดยการ อ่านบทวน ตามครู เพื่อน จนเข้าใจ					
2. ข้าพเจ้าทำการบ้านตามที่ครูสั่งเสร็จ ทันเวลา แมว่าครูจะตรวจหรือไม่ ตรวจก็ตาม					
3. เมื่อครูตรวจงานให้แล้ว ข้าพเจ้าจะ นำมาดูและแก้ไขสิ่งที่ผิด					
4. เมื่อครูมอบงานให้ทำ ข้าพเจ้าจะ รีบทำทันที					
5. หั้ ง ๆ ที่รู้ว่าควรดูหนังสือแต่เนิ่น ๆ แต่ข้าพเจ้ามักละเลยเก็บไว้ดูตอน ใกล้สอบ					
6. เมื่อยืมของของผู้อื่นมา ข้าพเจ้าจะรีบ ส่งคืนทันตามกำหนดที่รับปากไว้					
7. เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ทำงาน หรือรับปากจะทำอะไรให้ใคร ข้าพเจ้าจะทำให้เสร็จเรียบร้อย					
8. เมื่อครูมอบหมายงานให้ทำ แต่ครูก ไม่อยู่ในห้อง ข้าพเจ้ามักคุย หรือเล่น กับเพื่อน เก็บงานนั้นไว้ทำเวลาอื่น					

	จริง มากที่สุด	จริงมาก	จริง ปานกลาง	จริงน้อย	จริง น้อยที่สุด
9. เมื่อข้าพเจ้าตั้งใจจะทำงาน แต่พอถึง เวลาจะทำข้าพเจ้ามักผลัดไ้ทำเวลาอื่น					
10. เมื่อข้าพเจ้าไม่ชอบครูผู้สอนคนใด ข้าพเจ้าจะไม่เอาใจใส่ในวิชานั้น					
11. เมื่อครูให้ทำงานหรือการบ้าน ข้าพเจ้า ส่งทันตามกำหนดทุกครั้ง					
12. เมื่อข้าพเจ้าทำความผิดหรือทำของ เสียหาย ข้าพเจ้าพยายามบิคมังเพื่อ ไม่ให้คนอื่นทราบ					
13. เมื่อได้รับมอบหมายให้เตรียมอุปกรณ์ บางอย่างมา ข้าพเจ้ามักไม่ได้นำมา					
14. เมื่อครูสั่งให้อ่านหนังสือมาล่วงหน้า ข้าพเจ้าจะอ่านตามที่ครูสั่ง					
15. เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำรายงาน หรือทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด ข้าพเจ้า จะกำหนดขั้นตอนการทำงานก่อนเสมอ					
16. ข้าพเจ้าทำตารางสำหรับคูหนังสือ ทำการบ้าน และปฏิบัติตามที่กำหนดไว้					
17. เมื่อมีการทำงานกลุ่มกับเพื่อน จะมีการ แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบอย่างชัดเจน					
18. เมื่อมีการทำกิจกรรมใดรวมกัน หลังจาก กิจกรรมนั้นสิ้นสุด ข้าพเจ้าจะช่วยเก็บ ให้เรียบร้อย					

	จริง มากที่สุด	จริงมาก	จริง ปานกลาง	จริงน้อย	จริง น้อยที่สุด
19. เมื่อมีการทำงานร่วมกับผู้อื่น ชาวเขา จะช่วยให้มีความสามารถ					
20. ขณะที่กำลังทำงานอยู่ เพื่อนมาชวนไป เล่น หรือชวนไปเที่ยว ชาวเขาจะละทิ้ง งานที่ทำอยู่					
21. เมื่อพบว่าในห้องเรียนหรือหน้าห้องเรียน ของชาวเขาสกปรก ชาวเขาจะช่วยเก็บ กวาด แม้ว่าจะไม่ใช่เวรของชาวเขา					
22. เมื่อพบว่าเพื่อน ๆ จะทำให้อาคารเรียน สกปรก หรือเสียหาย ชาวเขาจะ ห้ามปราม					
23. ในการเรียนที่ต้องใช้อุปกรณ์ของโรงเรียน ชาวเขาจะใช้ของระมัดระวัง					
24. ในการเรียนที่ต้องใช้อุปกรณ์ หลังจาก เรียนเสร็จแล้ว ชาวเขาจะทำความสะอาด และเก็บไว้อย่างเรียบร้อย					
25. เมื่อเพื่อนไม่เข้าใจวิชาใด หรือทำงาน บางอย่างที่ครูมอบหมายให้ไม่ได้ และ วิชานั้นหรืองานนั้นชาวเขาเข้าใจ หรือ มีความสามารถทำได้ ชาวเขาจะช่วย อธิบายให้เพื่อนเข้าใจโดยปัดป้องให้ เพื่อนขอร้อง					

	จริง มากที่สุด	จริงมาก	จริง ปานกลาง	จริงน้อย	จริง น้อยที่สุด
26. ในเวลาเรียนข้าพเจ้ามักจะคุยกับ เพื่อน หรือเอางานอื่นขึ้นมาทำ
27. เมื่อครูให้ทำงานเป็นกลุ่ม ข้าพเจ้า มักจะปล่อยให้ผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ ทำ
28. เมื่อมีการนัดหมายทำงานร่วมกัน ข้าพเจ้ามักมาช้ากว่าเวลานัด หรือไม่มาตามนัด
29. เมื่อมีเหตุการณ์ยุ่งยากเกิดขึ้น ข้าพเจ้ามักหาทางหลีกเลี่ยง
30. ข้าพเจ้าสามารถรักษาความลับได้ดี
31. เมื่อมีการอภิปรายแสดงความคิดเห็น ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ฟังมากกว่าออก ความคิดเห็น
32. ในขณะที่เดิน หรือขี่จักรยาน หรือ มอเตอร์ไซด์ บนถนน ข้าพเจ้า ปฏิบัติตามกฎจราจรอย่างเคร่งครัด
33. ข้าพเจ้าหึ่งเสมอกระตาคมหรือ เสมอขะตาง ๆ ตามใจชอบ
34. เมื่อในชุมชนที่ข้าพเจ้าอยู่ หรือใน โรงเรียนมีการพัฒนาต่าง ๆ และ ต้องการความช่วยเหลือ ข้าพเจ้า จะไปช่วยด้วยความเต็มใจ

	จริง มากที่สุด	จริงมาก	จริง ปานกลาง	จริงน้อย	จริง น้อยที่สุด
35. ในการรวมกิจกรรมใดที่มีการกำหนด กติกาไว้ ชาวเจ้าปฏิบัติตามอย่าง เคร่งครัด
36. ชาวเจ้าพยายามปรับปรุงการเรียน ของชาวเจ้าให้ดียิ่งขึ้น
37. ทุกครั้งที่เห็นไฟฟ้าหรือกอน้ำเบ็ด ทิ้งไว้ ชาวเจ้าจะบิดเสีย
38. เมื่อมีการแบ่งหน้าที่กันทำงานบ้าน หรือแบ่งเวรทำความสะอาดห้องเรียน ชาวเจ้ามักจะเลยไม่ปฏิบัติ หรือจะปฏิบัติก็ต่อเมื่อมีคนเตือน
39. ชาวเจ้าจัดเตรียมอุปกรณ์ในการ เรียนให้พร้อมอยู่เสมอ
40. เมื่อชาวเจ้านำของส่วนรวม หรือ ของผู้อื่นมาใช้ ชาวเจ้าจะรักษา อย่างดี
41. ในชั่วโมงเรียนที่ไม่มีครูเข้าสอน ชาวเจ้าจะอ่านหนังสือ หรือทำการบ้าน
42. เมื่อเห็นเพื่อนมีความทุกข์ ถ้าชาวเจ้า ช่วยเหลือได้ชาวเจ้าจะช่วยทันที
43. เมื่อชาวเจ้าเห็นของใช้ในบ้านวาง เกะกะ ชาวเจ้าจะช่วยจัดให้เรียบ ร้อย ไม่ว่าในบ้านชาวเจ้าจะมีหรือ ไม่มีคนรับใช้ก็ตาม

	จริง มากที่สุด	จริงมาก	จริง ปานกลาง	จริงน้อย	จริง น้อยที่สุด
44. บางครั้งข้าพเจ้าใช้คำพูดโดยมิได้คิดว่าคำพูดนั้นอาจทำให้ผู้อื่นเคืองหรือเสียหาย
45. เมื่อข้าพเจ้าทำความผิด ข้าพเจ้ายินดีไต่รับการลงโทษ
46. เมื่อข้าพเจ้ามิได้ทำความผิด แต่ถูกกล่าวหาว่าทำข้าพเจ้าสามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจข้าพเจ้าได้ อย่างถูกต้อง
47. ข้าพเจ้ามักจะล้อเลียน เมื่อเพื่อนถูกทำโทษ หรือเพื่อนที่มีความผิดทางคำพูด หรือผิดปกติทางร่างกายอื่น ๆ
48. ในการทำงานกลุ่มกับเพื่อน ถ้าข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงของกลุ่ม ข้าพเจ้าจะให้ความร่วมมือน้อย
49. ในการทำงานกลุ่มกับเพื่อน เมื่อข้าพเจ้าทำส่วนของข้าพเจ้าเรียบร้อยแล้ว แต่คนอื่น ๆ ยังทำไม่เสร็จ ข้าพเจ้าจะไปเล่น หรือทำงานส่วนตัว
50. ข้าพเจ้าช่วยผู้ปกครองทำงานบ้านเองโดยมิต้องมีใครบังคับ

51. เมื่อเห็นคนอื่นไขว่คว้าของโรงเรียน
โดยเปล่าประโยชน์ข้าพเจ้าจะ
ห้ามปราม
52. เมื่อข้าพเจ้าทำอะไร ข้าพเจ้ามัก
คิดล่วงหน้าก่อนว่ากรกระทำนั้น
มีผลเสียอย่างไร
53. เมื่อข้าพเจ้าทำงานใดที่ยาก
ข้าพเจ้าจะพยายามทำจนสำเร็จ

จริง มากที่สุด	จริงมาก	จริง ปานกลาง	จริงน้อย	จริง น้อยที่สุด

ภาคผนวก ข.

1. การหาคุณภาพของเครื่องมือ
2. คะแนนดิบจากแบบสอบถามความรับผิดชอบ

ตาราง 9 ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบสอบถามความรับผิดชอบ

ข้อที่	ค่า t	ข้อที่	ค่า t
1	4.4341	22	2.6581
2	4.5195	23	5.0968
3	5.7372	24	6.2630
4	5.2022	25*	3.5280
5*	4.4844	26*	6.0053
6	6.0333	27	6.6385
7	5.0077	28	3.3242
8*	5.2595	29	5.2806
9*	5.5562	30	2.9012
10*	3.9755	31	6.8408
11	8.0493	32*	7.0916
12*	4.7774	33	5.5218
13*	6.0871	34	5.7610
14*	4.1517	35	6.7530
15*	4.0938	36	4.9118
16*	3.6177	37	5.3026
17	3.5342	38	5.3470
18*	2.2879	39	4.7012
19	9.5141	40	5.8804
20*	7.6327	41	4.7186
21	6.3903	42	5.5327

ตาราง 9 (ต่อ)

ข้อที่	ค่า t	ข้อที่	ค่า t
43 *	2.7537	49	7.5496
44	5.4566	50	4.8914
45	4.7296	51	6.7857
46 *	4.4918	52	5.0708
47 *	4.3412	53	5.5468
48 *	4.4736		

* ข้อความเชิงนิเสธ

การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามความรับผิดชอบ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ใช้สูตร Coefficient Alpha ของ Cronbach

$$r_{tt} = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right)$$

เมื่อ r_{tt} แทน ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ

k แทน จำนวนข้อของแบบสอบถามทั้งฉบับ

s_i^2 แทน ค่าความแปรปรวนรายข้อ

s_t^2 แทน ค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

$$k = 53$$

$$\sum s_i^2 = 78.8872$$

$$s_t^2 = 764.5460$$

$$\begin{aligned}r_{tt} &= \frac{53}{53-1} \left(1 - \frac{78.8872}{764.5460} \right) \\ &= 1.0192 (1 - .1032) \\ &= 1.0192 \times 0.8968 \\ &= 0.9140\end{aligned}$$

นั่นคือ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความรับผิดชอบ เท่ากับ 0.9140

คะแนนดิบ กลุ่มทดลอง

ตาราง 10 คะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและ
หลังการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่ม คนที่	คะแนนก่อนการทดลอง (265)	คะแนนหลังการทดลอง (265)
<u>กลุ่มความรับผิดชอบสูง</u>		
1	227	230
2	211	214
3	228	243
4	230	228
<u>กลุ่มความรับผิดชอบปานกลาง</u>		
1	209	183
2	206	186
3	206	218
4	199	206
5	180	191
6	185	170
7	192	212
8	196	212
<u>กลุ่มความรับผิดชอบต่ำ</u>		
1	167	174
2	173	183
3	158	183
4	150	170

คะแนนดิบ กลุ่มควบคุม

ตาราง 11 คะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มควบคุมก่อนและ
หลังการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่ม คนที่	คะแนนก่อนการทดลอง (265)	คะแนนหลังการทดลอง (265)
<u>กลุ่มความรับผิดชอบสูง</u>		
1	228	181
2	221	180
3	240	244
4	221	173
<u>กลุ่มความรับผิดชอบปานกลาง</u>		
1	193	181
2	197	182
3	187	176
4	190	192
5	202	186
6	200	182
7	195	186
8	186	200
<u>กลุ่มความรับผิดชอบต่ำ</u>		
1	165	129
2	171	164
3	158	151
4	169	175

ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
โรงเรียนหนองแก "สรกิจพิทยา" จังหวัดสระบุรี

บทคัดย่อ

ของ

นิภา วิจิตรศิริ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน 2525

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความรับผิดชอบ
 ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
 โรงเรียนหนองแค "สรกิจพิทยา" จังหวัดสระบุรี ปีการศึกษา 2524 จำนวน 32 คน
 แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 16 คน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย
 กลุ่มทดลองได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ตามโปรแกรมการฝึกที่จัดไว้ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับ
 การพัฒนาความรับผิดชอบ

ก่อนและหลังการทดลอง ผู้วิจัยได้ทดสอบนักเรียนทั้งสองกลุ่ม โดยใช้แบบสอบถาม
 ความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่น .9140 แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์
 เปรียบเทียบโดยใช้ $t - test$

ผลการศึกษากลับพบว่า นักเรียนที่ฝึกกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบไม่สูงกว่า
 ก่อนการฝึก

และผลจากการเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม
 และไม่ได้รับการฝึก พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียน
 ที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อแยกเปรียบเทียบความรับผิดชอบ
 ของนักเรียนแต่ละกลุ่มระดับความรับผิดชอบสูง กลาง ต่ำ ระหว่างกลุ่มทดลอง กับ
 กลุ่มควบคุม ก็ได้ผลเช่นเดียวกัน แต่พบว่าหลังการฝึกกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบ
 ลดลง

124

EFFECTS OF GROUP WORK ON MUTHAYOMSUKSA 1 STUDENTS'
RESPONSIBILITY AT NONGKAE "SORAKIJPITAYA"
SCHOOL, SARABURI

AN ABSTRACT
BY
NIPA WICHITSIRI

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University
April 1982

The purpose of this experimental research was to study the effect of using group work on responsibility development to Muthayomsuksa 1 students at Nongkae "Sorakijpitaya" School in Saraburi in academic year of 1981. Thirty - two of them were selected as the sample. They are randomly divided into the experimental group and the control group. There are sixteen students in each group. The experimental group was assigned to participate in the group work program.

Prior to the experiment both groups were pretested, using Responsibility Questionnaire made by the researcher. The reliability was .9140. The posttest was administered to both groups using the same test. The data were then statistically analysed using t - test.

It was found that the posttest result of the experimental group was not higher than the pretest one.

The result of the comparison between the experimental group and the control group was that the responsibility of the experimental group was significantly higher than the control group at .05 level. The responsibility of each level of the responsibility groups when compared with the control groups was also higher than the control groups. But it was found that the posttest result of the control group was lower than the pretest one.